



РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

ЗАПОВЕД

№ *РД-87* / *31.01*.....2025 г.

На основание чл. 12а, ал. 8 от Закона за биологичното разнообразие и съгласно Решение по т. 1 от Протокол № 33 от заседание на Националния съвет по биологично разнообразие, проведено на 10.12.2024 г.

УТВЪРЖДАВАМ:

Специфични и подробни цели на опазване на защитена зона BG0002129 „Рила буфер“, съгласно приложението

Настоящата заповед и утвърдените специфични и подробни цели на опазване на защитена зона BG0002129 „Рила буфер“ да се публикуват на интернет страницата на Министерството на околната среда и водите и на интернет страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, което да се отрази в заповедта за обявяване на защитената зона по чл. 12, ал. 6 от Закона за биологичното разнообразие.

МАНОЛ ГЕНОВ

Министър на околната среда и водите





РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

Приложение към Заповед № РД- 87 / 31.01.2025 г.
на министъра на околната среда и водите

**Специфични и подробни цели на опазване на защитена зона
BG0002129 „Рила буфер“**

СЪДЪРЖАНИЕ

1	ВЪВЕДЕНИЕ	1-3
2	ВИДОВЕ ПТИЦИ.....	2-5
2.1	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A072 <i>PERNIS APIVORUS</i> (ОСОЯД)	2-5
2.2	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A080 <i>CIRCAETUS GALLICUS</i> (ОРЕЛ ЗМИЯР)	2-8
2.3	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A091 <i>AQUILA CHRYSAETOS</i> (СКАЛЕН ОРЕЛ).....	2-12
2.4	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A103 <i>FALCO PEREGRINUS</i> (СОКОЛ СКИТНИК)	2-16
2.5	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A104 <i>BONASA BONASIA</i> (ЛЕЩАРКА).....	2-19
2.6	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A659 <i>TETRAO UROGALLUS</i> (ГЛУХАР)	2-23
2.7	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A122 <i>CREX CREX</i> (ЛИВАДЕН ДЪРДАВЕЦ)	2-27
2.8	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A215 <i>BUBO BUBO</i> (БУХАЛ)	2-31
2.9	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A217 <i>GLAUCIDIUM PASSERINUM</i> (ВРАБЧОВА КУКУМЯВКА)	2-34
2.10	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A223 <i>AEGOLIUS FUNEREUS</i> (ПЕРНАТОНОГА КУКУМЯВКА)	2-38
2.11	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A224 <i>CAPRIMULGUS EUROPAEUS</i> (ЕВРОПЕЙСКИ КОЗОДОЙ)	2-41
2.12	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A236 <i>DRYOCOPUS MARTIUS</i> (ЧЕРЕН КЪЛВАЧ)	2-45
2.13	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A868 <i>LEIOPICUS MEDIUS</i> (СРЕДЕН ПЪСТЪР КЪЛВАЧ).....	2-48
2.14	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A239 <i>DENDROCOPOS LEUCOTOS</i> (БЕЛОГРЪБ КЪЛВАЧ).....	2-52
2.15	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A241 <i>PICOIDES TRIDACTYLUS</i> (ТРИПРЪСТ КЪЛВАЧ).....	2-56
2.16	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A246 <i>LULLULA ARBOREA</i> (ГОРСКА ЧУЧУЛИГА)	2-59
2.17	СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A338 <i>LANIUS COLLURIO</i> (ЧЕРВЕНОГЪРБА СВРАЧКА)	2-62
3	ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА.....	3-66

1 ВЪВЕДЕНИЕ

Защитена зона (33) BG0002129 „Рила буфер“ за опазване на дивите птици (по Директива 2009/147/ЕО) е одобрена с Решение на Министерския съвет № 177/03.04.2019 г. (ДВ, бр. 29/08.04.2019 г.) и обявена със Заповед № РД-229/11.03.2020 г. на министъра на околната среда и водите (ДВ, бр.24/17.03.2020 г.). Зоната заема площ 38400,404 ha и попада изцяло в Алпийския биогеографски регион. Според Стандартния формуляр (СФ) на 33 (актуализиран през ноември 2021 г.), обект на опазване са 17 вида птици, като липсват такива с категория „D“ за численост и плътност на популацията. Защитената зона заема ниските части на Рила планина по границите на Национален парк „Рила“ и Природен парк „Рилски манастир“ (последните попадащи в защитена зона BG0000495 „Рила“ по Директива 2009/147/ЕО и Директива 92/43/ЕИО и защитена зона BG0000496 „Рилски манастир“ по Директива 2009/147/ЕО и Директива 92/43/ЕИО).

Защитена зона „Рила буфер“ обхваща предимно стари иглолистни, смесени и широколистни гори, които заемат около 76% от територията му. Иглолистните гори са представени от *Pinus peuce*, *Picea abies*, *Pinus sylvestris* и *Abies alba*. В широколистните гори преобладава букът (*Fagus sylvatica*). Срещат се и смесени буково-иглолистни гори. Отворени местообитания, включително естествени ливади, пасища с храсти, преходни местообитания и земеделски площи, заемат останалата част от обекта. Скалните комплекси и водните площи са слабо представени – заемат под 2% от територията му. Около 90% от представените екосистеми са с естествен произход.

Тук се срещат най-многочислените популации в страната на Врабчова кукумявка (*Glaucidium passerinum*), Пернатонога кукумявка (*Aegolius funereus*) и Трипръст кълвач (*Picoides tridactylus*). И трите вида са включени в Червена книга на Република България (Големански и др. (ред.), 2015). Рила е едно от най-ценните места в страната за опазването и на Скален орел (*Aquila chrysaetos*), Глухар (*Tetrao urogallus*), Сокол скитник (*Falco peregrinus*), Черен кълвач (*Dryocopus martius*), Белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos*) и Лещарка (*Bonasa bonasia*).

Настоящият документ включва следните раздели с важна информация:

- ✓ Код и наименование на вида
- ✓ Кратка характеристика на вида
- ✓ Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво
- ✓ Състояние на ниво защитена зона
- ✓ Анализ на наличната информация
- ✓ Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната
- ✓ Необходимост от промени в СФ на защитената зона
- ✓ Използвана литература

Природозащитните цели са представени в текста по-долу в табличен вид, като са изведени на преден план основни параметри с техните целеви стойности, към които да се насочат природозащитните цели така, че да се постигне стабилна/нарастваща тенденция на популацията на вида. Необходимо е обаче да поясним, че поради липсата на систематизиран мониторинг на птиците в 33 от Натура 2000 в България, **не са посочвани тенденции в популациите на видовете**, а само целеви стойности за минималната численост на популациите в зоната. За да се посочат статистически достоверни, дори и

само краткосрочни тенденции в популациите (за 10 г. период) на птиците в ЗЗ, са необходими данни от поне 5 г. систематизиран мониторинг на видовете.

По време на теренните проучвания през 2023 г. и 2024 г. са констатирани следните заплахи и въздействия:

- B06 - Изсичане на отделни дървета (без гола сеч)
- B16 - Транспорт в горското стопанство и съпътстваща инфраструктура.
- F09 - Депониране и третиране на отпадъци/смет от битови/ваканционни съоръжения.
- G07 – Лов
- H06 - Забрана или ограничаване на достъпа до обекти/местообитания
- A01- Превръщане в земеделски земи (с изключение на отводняване и изгаряне)
- A09- Интензивно пашуване или преизпасване от селскостопански животни
- D02 Производство на водноелектрическа енергия (от язовирни, бентови, руслови съоръжения), включително развитие и експлоатация на съпътстваща инфраструктура
- D08 Дейности за производство и пренос на енергия, причиняващи замърсяване на повърхностни или подземни води
- M09 Пожари (естествени)

Като най-широко представени в ЗЗ „Рила буфер“ могат да се посочат горско-стопанските и дърводобивни дейности B06 и B16, но така също и F09.

Картният материал е представен в Приложение.

Постигането на заложените специфични и подробни цели за опазване на ниво защитена зона ще се извършва въз основа на стриктното спазване на българското законодателство, в т.ч. Закона за горите и подзаконовата нормативна база. При евентуално наличие на несъответствия, същите следва да бъдат отразени при актуализиране и повторно приемане на заложените цели.

2 ВИДОВЕ ПТИЦИ

2.1 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A072 *PERNIS APIVORUS* (ОСОЯД)

1. Код и наименование на вида: A072 *Pernis apivorus* (Осояд)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 55-60 cm, размах на крилата: 135-145 cm. Полиморфен вид, характерен със значителна индивидуална вариация на окраската. Челото и юздичката покрити с дребни люсповидни пера. Главата сиво-пепелява до сиво-кафява. Горната страна на тялото кафява с тъмни до черни надлъжни резки. Окраската на долната страна на тялото разнообразна: бяла с кафяви препаски, червено-кафява или тъмнокафява с многобройни или редки бели петна. Опащката сиво-кафява с 2-3 черни препаски – в основата, средата и края. Клюнът черен, восковицата тъмносива, краката жълти (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

В България видът е гнездящо-прелетен. Пролетният прелет започва от средата на март до края на април, есенният започва в началото на август и продължава до края на октомври. Многоброен по време на миграции по Черноморското крайбрежие, особено в края на август и началото на септември. Гнездото разположено само по дървета, в основата на странични клони на височина 10-22 m. Понякога заема стари гнезда на други птици (сива врана, обикновен мишелов и др.). Пълното мътило най-често 2 яйца (Симеонов и др., 1990).

Характерно местообитание

През размножителния период обитава обширни гори в равнини и планини (предимно букови), изпъстрени с полянки или в близост до ливади и пасища (Симеонов и др., 1990). Предпочита високостъблени широколистни гори, но гнезди и в смесени и иглолистни гори до 1600-1700 m н.в. в близост до открити пространства. Гнездовият участък е над 1000 ha, но търси храна до 7 km от гнездото (Големански и др. (ред.), 2015). Проучване показва, че осояда има предпочитание към гората. Гнездовите територии варират между 13,5 и 25,8 km² (Ziesemer, Meyburg, 2015). Подходящи местообитания за гнездене са крайнини на гори (9110-91CA), а за търсене на храна са открити пространства – ливади, пасища, обработваеми земи и вероятно повечето типове „Естествени и полустествени тревни формации“ (6110-6520) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Хранене

Храни се с жилещи насекоми, техните яйца и ларви, гъсеници, едри бръмбари, рядко с гущери, дребни птици и гризачи (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространението в България е разпръснато на почти цялата територия на страната, най-плътно в ниските и средно високи райони с гори до 1600 m н.в. С най-висока плътност в Източни Родопи, Източна Стара планина и Странджа (Янков (ред.), 2007). При плътност 1 двойка на 50–100 km² числеността в страната най-вероятно е 300-400 гнездящи двойки. Уязвим вид VU (Големански и др. (ред.), 2015).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN в Европа видът е в категория LC (Least Concern) – „слабо засегнат“ (BirdLife International, 2021). Включен е в Червената книга на България в категория „уязвим“ (VU – vulnerable) (Големански и др. (ред.) 2015). Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), видът се опазва като **гнездящ** с популация между 400 и 800 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2001-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. През последните 18 години краткосрочната тенденция (2000-2018) в разпространението на вида е стабилна, а дългосрочната е увеличаваща се. Посочени са следните заплахи: A02, A07, A08, B02, D02, F03, G01, D06.

Осожда се докладва също така и като **мигриращ** вид с численост 15000-25000 индивида. Краткосрочната популационна тенденция (2007-2018 г.) е увеличаваща се, а дългосрочната не е посочена. Посочени са следните заплахи: A02, A07, B02, F03, D06.

В Червената книга е посочено като заплаха масовото изсичане на старите гори и безпокойството, браконьерството, използването на пестициди в земеделието (Големански и др. (ред.) 2015).

Видът се среща в 90 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като гнездящ. Популация на вида се оценява на 2-2 двойки, което е 0,3 – 0,5 % от националната численост за гнездящата популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Осождът е един от често срещаните видове хищни птици в 33 „Рила буфер“. По време на определянето на Орнитологично важните места (ОВМ) и изграждането на Натура 2000 в България в ОВМ „Рила“ (включва 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“) са отчетени 7-9 гнездящи двойки от вида за цялото ОВМ (Спиридонов и Янков, 2007). Включен е в т. 2 на заповедта за обявяване на защитена зона „Рила буфер“ (Заповед № РД-229 от 11 март 2020 г.). Съгласно СФ (актуализиран 2021 г.) в 33 „Рила буфер“ има 2-2 гнездящи двойки. Според Докладът за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер". в границите на зоната са установени 4 територии (4 двойки). По данни от eBird през гнездовият период (юни-юли) са установени единични птици на следните места – районите на Боровец (Т. Kostova), Бели Искър (S. Gigov), Сапарева баня (J. Veverka), яз. „Белмекен“ и Сестримо (S. Gigov, I. Ivanova). Според публичните данни от SmartBirds, през размножителния сезон са установени единични птици в района на х. „Христо Смирненски“ и Царска Бистрица (Т. Костова, И. Матеева). Според достъпните данни в observation.org, през размножителния сезон единични птици са наблюдавани в района на Рилския манастир (А. Raquet), с. Говедарци и 4 птици до с. Мала църква (G. Rappe). По време на теренните проучвания, осъществени от екипът на ИБЕИ-БАН, през гнездовия период са установени единични птици в района на комплекс Семково, яз. „Белмекен“ и х. „Христо Смирненски“ и 3 птици са регистрирани в района на с. Белица. Анализът на бр. регистрирани инд., изследваната площ спрямо общата площ на подходящи местообитание показва 17 инд., което в най-добрия случай ще рефлектира в 8 двойки за 33 „Рила буфер“.

Предвид тези изчисления може да заключим, че към момента в „Рила буфер“ гнездат 4 – 8 двойки осояди.

Основна заплаха за вида в зоната са горскостопанските дейности, особено по време на размножителния сезон.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 4	Определена в резултат на извършеното теренно проучване през гнездовия период на 2023 г. и Докладът за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер“	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер на най-малко 4 гнездящи двойки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания за вида	ha	Най-малко 17983 ha	Изчислена на база следните параметри: Всички гори над 80 г. до н.м.в. 1700 m. Премахнат се подотделите, в които преобладава клек. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 17983 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания за вида	ha	Най-малко 38108 ha	Изчислена на база буфер от 2300 m около гнездовото местообитание, определен по размера на един гнездови участък (над 1000 ha), т.е. радиус приблизително 1800 m, с още 500 m толеранс. Площта включва и гнездовото местообитание. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане площта на подходящите хранителни местообитания за вида в защитената зона в размер на най-малко 38108 ha.
Местообитание на вида: Наличие на едроразмерни/ биотопни дървета, в групи	Брой дървета на ha, в група	Най-малко 5 броя на ha, в група	Целевата стойност на показателя е съобразена с посочената в Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена на 29.09.2020 г.	Поддържане на състоянието по този параметър.

7. Необходимост от промени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Промяна в минималната и максималната численост на размножаващите се двойки от 2 – 2 на 4 – 8, предвид на наличните данни, посочени в т. 5.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>			r	4	8	p	C	G	C	B	C	C

Автори: Димитър Димитров, Боян Мичев, Петър Димов (карти)

2.2 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A080 *CIRCAETUS GALLICUS* (ОРЕЛ ЗМИЯР)

1. Код и наименование на вида: A080 *Circaetus gallicus* (Орел змияр)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 62-68 cm. Размах на крилата: 185-195 cm. Едра граблива птица с дълги и широки крила и голяма глава. Опашката е дълга с няколко тъмни напречни препаски. Гръбната страна на тялото тъмна, а долната бяла с тъмни напетнявания по гушата и гърдите. При някои млади индивиди отдолу липсват напетняванията и гушата също е по-светла, поради което изглеждат изцяло бели. Среща се по единично или на двойки. При ловуване често „увисва“ във въздуха (Симеонов, и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

За България видът е гнездящо-прелетен и преминаващ. Гнезди по дървета, основно широколистни (Симеонов и др., 1990; Големански и др. (ред.), 2015). Орелът змияр е прелетен вид с разтеглена във времето миграция, но с най-голям брой прелитащи индивиди през септември и април. Пролетната миграция започва от средата на март и продължава до средата на май, а есенната – от втората половина на август до края на октомври. Като се има в предвид, че видът мигрира през територията на цялата страна, то общият брой на прелетниците по време на пролетна миграция може да се оцени на около 600 индивида. По време на есенна миграция през България са установени да прелитат поне 1100 орли змияри (2012 г.), от които 250 – при Атанасовско езеро (Матеева, 2013).

Характерно местообитание

Гнезди в стари разредени широколистни и рядко в иглолистни гори с малки поляни в близост до сухи пустеещи терени, ерозирани склонове, пасища, ливади. Откритите местообитания се използват за търсене на плячка, а в горите видът гнезди. По време на миграция се среща и в открити обработваеми площи с единични дървета в равнини (Симеонов, и др., 1990). Характеристики на гнездовото местообитание: широколистни, иглолистни или смесени гори с дървета на възраст по-голяма от 80 години, с южно изложени; горските участъци трябва да са с площ по-голяма от 0,1 ha и гъстотата на дърветата да не е голяма (около 146 дървета на 0,4 ha); 12,7 m средна височина на дърветата, където се разполагат гнездата; повече от 40 cm дебелина на ствола на дърветата измерена на височината на гърдите. Разстоянието между две активни гнезда е 2 km. В територията на гнездото трябва да се намират и подходящи места за търсене на храна. Характеристики на мястото за хранене: открити местообитания – сухи тревисти места, пасища, обработваеми земи с площ повече от 0,5 ha, където видът ловува влечуги, с които

се изхранва (Barrientos, Arroyo, 2014; Vlachos, Papageorgiou, 1994; Bakaloudis, et al., 2001; Bakaloudis, 2009; Cauli, et al., 2021; Bakaloudis, et al., 1998). В редица Европейски държави е отчетена различна гнездова плътност: в Гърция в гората Дадя е установена гнездова плътност от 5,9-7,3 двойки/100 km² (Vlachos, Papageorgiou, 1994); в Южна Македония е установена гнездова плътност от 1 двойки /20,3 km² (Velevski, Grubač, 2008); в Испания – 11,8 двойки /100 km²; в Италия – 2,1 двойки /100 km²;

Хранене

Храни се предимно със змии, гущери и жаби, по-рядко с дребни бозайници и насекоми (Симеонов, и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпръснато и групово в цялата страна, по-плътно в откритите, сухи и богати на влечуги райони. Основно в хълмистите и нископланински части на страната – Източните Родопи, Сакар, Девентски възвишения, Странджа, Средна гора, Източна Стара планина, Предбалкана, Лудогорието. Единични двойки са регистрирани и в по-високите планини и равнините – Рила, Пирин, Западните гранични планини, Тракийската низина, Дунавската равнина (Янков, отг. ред., 2007; Големански и др. (ред.), 2015).

Видът е включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за територията на континентална Европа видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Няма SPEC категория, популацията му в Европа е стабилна (BirdLife International, 2017). Включен в Червената книга на Р България със статус „уязвим“ VU (Vulnerable) (Големански и др. (ред.), 2015).

Според Докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездовата популация се оценява 300 – 450 двойки. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) популационни тенденции са увеличаващи се. За предходният период на докладване (2008-2013) гнездовата популация в страната е била оценена на 300-350 двойки. Посочени са следните заплахы: B02 - Превръщане на едни видове гори в други, включително монокултурни, G05 - Сладководен риболов и улов на черупчести организми (професионален). Смятаме, че заплахата G05 няма отношение към вида.

Според Докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) мигриращата популация се оценява на 600-1500 индивида. Не са посочени тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахы: F03 - Промяна на съществуващото земеползване на терени представляващи естествени или полуестествени местообитания вследствие на отреждането им за търговски или промишлени цели (с изключение на отводняване и изменение на състоянието на брегови линии, устия или крайбрежия), B02, D06 - Изграждане, експлоатация и поддръжка на съоръжения за пренос на електроенергия и комуникационна инфраструктура (кабели).

Според Атласа на гнездящите птици (Янков отг. ред., 2007) след 1990 г. числеността и заемащата територия нараства, вероятна причина за което е увеличаването площта на пустеещите земи и свързаното с него подобряване на хранителната база на вида.

В Червената книга, като отрицателно действащи фактори са посочени едромащабното залесяване (B01, B02, B03), голата сеч (B09) и пожарите (B13); добиване на птици за изготвяне на препарати (G09, G10); смъртност, причинена от сблъскване с електрически стълбове и електропроводи (D06), пряко преследване, безпокойство (H08) (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 82 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ за данни на зоната, видът се опазва като гнездящ. Популация на вида се оценява на 3-3 двойки, което е 0,67 – 1 % от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

При изграждането на Натура 2000 в България, според Спиридонов и Янков (2007) в ОВМ „Рила“, което включва 33 „Рила“, 33 „Рилски манастир“ и 33 „Рила буфер“ са отчетени 4-5 гнездящи двойки от вида в зоната. При сбор на численостите в СФ за трите 33 се получават 7-8 двойки, което е 57% увеличение спрямо заложените числености през 2007 г.

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2010 – 2024 г., не са отчетени индивиди по време на гнездовия сезон и миграция.

По данни от <https://observation.org/> за периода 2010 – 2024 г., е отчетен 1 индивид в полет през гнездовия сезон на територията на Рила планина.

Според публичните данни в SmatrBirds, 1 орел змияр е наблюдаван само веднъж през размножителния сезон (юли 2023 г.) в района на курорта Боровец (И. Матеева).

По време на теренни изследвания за Доклад „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер“ (2021) видът не е установен в зоната. Съгласно дедуктивния модел на вида, гнездовите му местообитания в зоната са с площ 9680,55 ha, от които проучени са 8347,41 ha, или 86% от площта им. Останалата непроучена територия – 1333,14 ha, е разпределена на малки площи по цялата територия на зоната. Заключениеето от този доклад е, че вида не се среща в 33 „Рила буфер“, поради високопланинския и твърде горист характер на местообитанията и малкото открити територии, където да се храни.

По данни на ИАОС (2020), не са наблюдавани индивиди от вида в района на зоната.

По данни от ДНП Рила, орел змияр е наблюдаван в района на ПАВЦ Белмекен на границата на 33 Рила в периода 16.04 – 1.05.2015 г. (П. Шуруликов и Г. Даскалова).

Според Проект на актуализирания план за управление на НП „Рила“, обект на мониторинг от НСМСБР са всички гнездящи видове на територията на парка-120 вида. Видът фигурира като обект на специални мерки, липсва конкретна информация за неговата численост в парка.

По време на теренно проучване от екип на ИБЕИ-БАН не са наблюдавани индивиди от вида в района на зоната. По всяка вероятност числеността в СФ е завишена и следва да бъде коригирана надолу.

Като заплаха за вида могат да се посочат госрско-стопанските и дърводобивни дейности, особено по време на размножителния сезон (май-юли).

6. Параметри за определяне на специфичните природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на	Брой гнездящи двойки	Най-малко 2 двойки	В настоящия СФ (актуализиран през 2021 г.) са посочени 3– 3	Поддържане на популацията на вида в зоната в

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
гнездовата популация			гнездящи двойки. Обаче при пресмятане на средния размер на гнездовата територия за вида 2500 ha (Прил. 7, НСМСБР), се получава, че в подходящите гнездови местообитания в зоната не може да има повече от 2 дв.	размер от най-малко 2 гнездящи двойки.
Местообитание на вида: Площ на гнездовото местообитание на вида	ha	Най-малко 6101 ha	Площа е определена на база модел за гори над 60 г., с изложение юг/югозапад/югоизток, до 2000 m н.в. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 6101 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 3745 ha.	Площа е определена на база на модел за открити пространства, вкл. скали и сипеи, до 2000 m н.в. – общо 3745,78 ha. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 3745 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

6. Необходимост от промени в СФ защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Предвид наличната информация от литературата, онлайн платформите за орнитологични наблюдения и изчислените площи с подходящи хранителни и гнездови местообитания за вида, промяна в минималната численост от 3 дв. на 2 дв.

Species					Population in the site					Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C	
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso. Glo.
B	A080	<i>Circus gallicus</i>			r	2	3	p	C	G	C	B	C C

Автори: Боян Мичев, Петър Димов (карти)

2.3 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A091 *AQUILA CHRYSAETOS* (СКАЛЕН ОРЕЛ)

1. Код и наименование на вида: A091 *Aquila chrysaetos* (Скален орел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 80-90 см, размах на крилата: 210-220 см. При възрастните главата и задната част на шията са жълтеникави със златист оттенък, перата им са заострени, копиевидни и образуват малка грива. Останалото оперение е тъмнокафяво с широка неясно очертана черна ивица на края на опашката. Може да се отличи от царския и степния орел по V-образния профил при реене. Младите до 4-та година са тъмнокафяви с големи бели петна на крилата и в основата на опашката, с широка черна ивица на края ѝ (по нея се отличава от другите видове орли) (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен и скитащ вид. Най-много двойки (46,7%) са установени в Стара планина и Предбалкана, следват тези в Родопите (22,9%), Средно тунджанско поречие (6,6%), Средногорие и Краище, Рила и Пирин (по 4,9%), Дунавска равнина (4,1%), Осогово–Беласишка планинска група и Черноморско крайбрежие (по 2,5%). Размножителният период започва през първата половина на март. Женската снася 1–2 яйца през април. Малките се излюпват към края на май, а излитат от гнездото около 15 август (Симеонов и др. 1990; Големански и др. (ред.), 2015).

Характерно местообитание

В България гнезди преимуществено по скали и скални стени (във вътрешността на страната), по-рядко върху високи стари дървета в широколистни гори. Сигурните гнездови находища са от 200 до 2400 m н. в. Почти всички гнездови находища са в долини, проломи или скални комплекси в близост до открити склонове, където птиците ловуват - пасища, ливади, местообитания с редки храсти, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища (Таря, L., 2007). През есента и зимата често и далеч от скални терени (Янков, ред., 2007). Територията на една двойка се простира средно на около 100 km². През размножителния период обитава проломи, дефилета, ждрела и други райони с високи скални стени и скални комплекси в близост до

открити пространства. Гнездото е разположено на скална площадка под навес или в предверие на малка пещера по обширни, високи, недостъпни скални стени, както и по дълбоки, ерозирани или скалисти речни долини (Симеонов, и др., 1990). Една двойка може да има няколко гнезда, които могат да се използват периодично през годините и да бъдат дори на няколко километра разстояние едно от друго.

Проучвания в Испания показват, че скалните орли избират скали за гнездене със специфични характеристики. Предпочитани са относително недостъпните скали, далеч от човешко присъствие – пътища, населени места. Видът предпочита скални первази, достатъчно широки за гнездата, недостъпни отгоре и отдолу и за предпочитане заслонени (Watsen, 2010). Скалните орли са големи птици и се нуждаят от открити пространства, за да могат да намират и улавят плячката си. Орлите предпочитат пресечен терен и склонове, обърнати на юг, където могат да се възползват от възходящите въздушни течения, когато се реят. Наклонът на склона също е от значение за избора на местообитания на младите орли: склонове над 5° се използват често през периода на излитане от гнездото, а най-стръмните склонове са особено предпочитани. Такива склонове осигуряват на орлите добър изглед към околния ландшафт, а също така могат да улеснят полета и да подобрят ловния успех (Sandgren, 2013). Изследване в Шотландия (Watson, et al., 1992) установява гнездова плътност от 14,7-26,1 дв./1000 km² т.е. на една двойка са и необходими между 6800 и 3800 ha. В Швеция (Moss, 2015) гнездовата територия на вида варира между 70 и 580 km² (7000-58000 ha).

Хранене

Храни се предимно със сухоземни костенурки, лалугери, лисици, зайци, птици, змии и гущери, но така също и с мърша (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012; Големански и др. (ред.), 2015). В гнездата са намирани остатъци и от таралежи, лалугери, зайци, лисици, котки, сърни, диви свине, птици (предимно яребици, кеклици, кокошки, гълъби, врани), змии и гущери. Скалният орел разчупва корубите на костенурките, като ги пуска от 50-60 m височина върху скали – 55% от плячката (Georgiev, 2009; Kouzmanov, et al., 1996).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространен петнисто предимно в по-високите части на планините (основно в Централна и Западна Стара планина, Рила, Пирин, Родопите и някои от Западните погранични планини), но и в някои по-ниски планини и хълмисти райони (Странджа, Източна Стара планина, Източните Родопи, Сакар, Дервентските възвишения и др). Почти липсват гнездовища в равнинните части на страната. (Янков (отг. ред.), 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие. Няма SPEC категория, вида е увеличаващ се в Европа (BirdLife International, 2017). Според IUCN е слабо засегнат - LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и ЕС (BirdLife International, 2021). Включен е в Червената книга на България със статус - уязвим VU (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната **гнездяща** популация се оценява на 150-180 двойки. Краткосрочната (2001-2018) и дългосрочна (1980-2018) популационни тенденции са стабилни. За гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02 - Преминаване от един вид земеделско ползване към друг вид земеделско ползване (с изключение на отводняване и изгаряне), A04 - Изменения на терена и повърхността на земеделските площи, D02 - Производство на водоелектрическа енергия (от язовирни, бентови, руслови съоръжения), включително развитие и експлоатация на съпътстваща инфраструктура, F03 - Промяна на съществуващото земеползване на терени представляващи естествени или полустествени

местообитания вследствие на отреждането им за търговски или промишлени цели (с изключение на отводняване и изменение на състоянието на брегови линии, устия или крайбрежия), G01 - Морски риболов и улов на черупчести организми (професионален, спортен), причиняващ намаляване популациите на засяганите видове и обезпокояване на видове, A07 - Изоставяне на традиционното стопанисване/ползване на други земеделски или агро-горски системи (всички с изключение на тревни местообитания), A08 - Неправилно косене или окосяване на тревни местообитания, D06 - Депониране/депозирание на инертни материали от добивни дейности, осъществявани на сушата. Считаме, че заплахата G01 няма отношение към вида.

В средата на миналия век е извънредно рядък и почти на изчезване. Няколко десетилетия по-късно популацията е оценена на 120–140 двойки. През последните 20 години числеността се стабилизира и е налице тенденция за леко покачване. В основните посочени заплахи за вида са безпокойството по време на мътене и изхранване на малките. Отстрелване за лични колекции (G10) и отравяне чрез примамки за вълци, чакали и лисици (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 57 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като постоянен. Гнездящата популация на вида се оценява на 1-1 двойки, което е 0,6 – 0,7 % от националната гнездяща популация. За размер и плътност на популацията (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Скалният орел е един от емблематичните видове за Рила планина. Според Спиридонов и Янков (2007) в ОВМ Рила, което включва ЗЗ „Рила“, ЗЗ „Рила буфер“ и ЗЗ „Рилски манастир“ числеността е 6 двойки. Според Атласа на гнездящите птици, видът е разпространен повсеместно в Рила (Янков отг. ред., 2007). При събиране на численостите на вида от СФ на трите ЗЗ се получават общо 5 двойки, което е с една по-малко от предложените 2007 г.

По време на теренни изследвания за доклада „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер" (2021), видът е установен 6 пъти (възрастни птици), от които 2 са били извън зоната. Според авторите на доклада в границите на зоната са установени части от 3 територии. Като цяло зоната не предлага подходящи местообитания за гнездене на вида – скалните масиви са малко, и малки по площ и височина. Зключението на авторите е, че в ЗЗ „Рила буфер“ няма гнездящи двойки, а само части от 3 гнездови територии.

Най-актуална и изчерпателна информация за вида в България и в частност в Рила е публикувана от Angelov (2024). Според нея, състоянието на скалния орел в Рила и Пирин е критично с голям брой незаети територии. Според авторът, в Рила планина от 9 исторически известни територии, активна двойка има само в една, което е значителен спад в числеността на вида.

По данни от <https://ebird.org/> за периода 2010 – 2024 г., са наблюдавани еднократно 2 индивида на 30.08.2021 г. (Н. Веков). По данни от <https://observation.org/> за периода 2010 – 2024 г., са отчетени 2 инд. през гнездовия сезон (26.05.2023 Ted C.J. Sluijter) на територията на НП „Рила“.

По данни на ИАОС-2020, е установено едно активно гнездо на територията на зоната.

Според Проект на актуализирания план за управление на НП „Рила“, обект на мониторинг от НСМСБР са всички гнездящи видове на територията на парка-120 вида. Видът фигурира като обект на специални мерки, както липсва конкретна информация за неговата численост в парка.

По време на теренно проучване от екип на ИБЕИ-БАН не са наблюдавани индивиди от вида в зоната. По всяка вероятност числеността от 1 двойки на скалния орел, посочена в СФ е актуална и реалистична. Според нас, заключението за липса на двойки в 33 Рила буфер, направено в доклада „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер" (2021) е несъстоятелно, поради факта, че в тяхното изследване на практика са установени 3 територии, а това, че те не попадат изцяло в 33 „Рила буфер“, това не би следвало да налага тяхното изключване от СФ на зоната. Предвид на данните от Angelov (2024) можем да предложим увеличение на максималната численост на 2 двойки.

Основна заплаха за вида в зоната са горско-стопанските и дърводобивни дейности, особено по време на размножителния сезон. Незаконното залагане на отровни примамки за едри хищници (вълк), също е значима заплаха, понеже видът се храни и с мърша.

6. Параметри за определяне на специфичните природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 1	Определена от настоящия СФ (актуализиран през 2021 г.), където за минималната численост е 1 гнездящи двойки. Тази численост се потвърждава и от проучването на Angelov (2024) и данните от ИАОС от 2020 г.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 гнездяща двойка.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания за вида	ha	Най-малко 158 ha	Изчислена на база модел за скали с площ над 1 ha под 2400 m н.в.: общо 158,26 ha. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 158 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания за вида	ha	Най-малко 3205 ha	Изчислена на база модел за открити пространства в 6 km буфер около гнездовите и под 2400 m н.в.: общо 3204,83 ha. При всички положения, тази площ не е достатъчна и за 1 дв., затова вида ще се храни активно и в прилежащите открити местообитания извън зоната и в съседните 33	Поддържане площта на подходящите хранителни местообитания за вида в защитената зона в размер на най-малко 3205 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			Рила и 33 Рилски манастир. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	

7. Необходимост от промени в СФ за защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Повишаване на максималната численост на вида от 1 на 2 дв. предвид наличието 2 незаети територии в зоната (Angelov, 2024).

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A091	<i>Aquila chrysaetos</i>			p	1	2	p	C	G	C	B	C	B

Автори: Боян Мичев, Димитър Димиров, Петър Димов (карти)

2.4 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A103 *FALCO PEREGRINUS* (СОКОЛ СКИТНИК)

1. Код и наименование на вида: A103 *Falco peregrinus* (Сокол скитник)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 40-45 cm, размах на крилата: 102-110 cm. Възрастните отгоре са сиво-черни с черни препаски на опашката; бакенбардите са широки и черни – при подвида *peregrinus* преливат в белезникавите бузи, а при подвида *brookei* са контрастно очертани; гърлото е бяло, гушата – кремава, а останалата долна част на тялото – ръждивокафява с многобройни черни препаски. При женските възрастни птици горната страна на тялото е по-тъмно кафява, а долната силно напетнена. При младите оперението отгоре и бакенбардите са кафяви, а опашката е с кремави препаски; отдолу е кремаво с едри тъмнокафяви петна, които образуват надлъжни ивици (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен вид. Гнездящите във височинната зона птици (над 1000 m н.в.) извършват вертикални миграции. Сравнително често срещан вид през зимата в южните части на страната, особено в градовете, където се хранят с полудиви гълъби (*Columba livia* f. *domestica*). Извън размножителния сезон може да бъде наблюдаван навсякъде в страната, вкл. на места със значителни концентрации на птици (влажни зони, населени места, мелници за зърно, силоси за зърно и др.). Мигриращите птици напускат местата си на размножаване между август и ноември и се връщат между март и май (Симеонов и др. 1990). Повечето птици мигрират поединично или по двойки (Големански и др. (ред.), 2015).

Характерно местообитание

Видът обитава скалисти терени, проломи, дефилета в близост до открити пространства с групи дървета и малки горички. Рядко в алпийските зони на планините над горната граница на гората. Гнезди по скални корнизи, ниши, площадки на отвесни скали и пещери без материал за гнездене. Използва и стари гнезда на гарвани, скални орли, белоопашати мишелови и др. Рядко гнезди по високи постройките, в населени места или в близост до тях. През есента и зимата по-често навлиза в селища при ловуване (Симеонов и др., 1990; Големански и др.(ред.), 2015). Дори в райони, където гнездата са най-многобройни, двойките са обикновено на разстояние повече от 1 km, а често и много по-далеч.

По отношение изискванията на вида към гнездовите местообитания в Стара планина е установена умерено висока степен на толерантност към човешкото присъствие (Djorgova et al. 2021a). Гнездовите територии на вида се характеризират с висока степен на хетерогенност и комплексни топографски характеристики (Djorgova et al. 2021b).

Хранене

Храни се основно с птици, които съставляват 70-90% от хранителния му спектър, а останалото се допълва от дребни бозайници като прилепи и гризачи, влечуги, насекоми и риби. Ловува различни видове птици като: гълъби (*Columba* sp.), скален гълъб (*Columba livia*), гривяк (*Columba palumbus*), вранови (*Corvus* sp.), обикновен скорец (*Sturnus vulgaris*), кос (*Turdus merula*), полска чучулига (*Alauda arvensis*), сойка (*Garrulus glandarius*), сврака (*Pica pica*), дроздови (*Turdus* sp.), патицови, яребица (*Perdix perdix*), чавка (*Corvus monedula*) (Ragyov et al., 2008).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпръснати гнездовища, по-групирани в съседни квадрати в планинските и полупланинските райони – главно в Стара планина, Предбалкана, Рила, Пирин, Западни и Източни Родопи, Западните погранични планини и планините в Краище, на Витоша, но по плата и в Дунавската равнина. Разпространението му е свързано с разположени на оживени миграционни пътища скалисти проломи и други скални терени с голяма денивелация и в близост до открити пространства. В планините рядко над горната граница на гората до 2560 m н.в. (Янков (отг. ред.), 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Не е включен в СПЕС. Включен е в Червената книга на Р България със статус „застрашен вид“ (EN) (Големански и др. (ред.), 2015). Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа (BirdLife International, 2021).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 120-190 двойки. Краткосрочната (2001-2018 г.) е стабилна, а дългосрочна (1980-2018 г.) е увеличаваща се. За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: F03 - Промяна на съществуващото земеползване на терени представляващи естествени или полуестествени местообитания вследствие на отреждането им за търговски или промишлени цели (с изключение на отводняване и изменение на състоянието на брегови линии, устия или крайбрежия), G01 - Морски риболов и улов на черупчести организми (професионален, спортен), причиняващ намаляване популациите на засяганите видове и обезпокояване на видове, D06 - Изграждане, експлоатация и поддръжка на съоръжения за пренос на електроенергия и комуникационна инфраструктура (кабели). Считаме, че заплахата G01 няма отношение към вида.

Според Докладването по чл. 12 от 2019 г. националната мигрираща популация на вида се оценява на 200-400 инд. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на

Натура 2000 е неизвестна. Посочени са следните заплахи и въздействия: А02 - Преминаване от един вид земеделско ползване към друг вид земеделско ползване (с изключение на отводняване и изгаряне), D06.

Видът се опазва в 70 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в нито една от тях с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е размножаващ се с численост от 3 двойки, което представлява 1,6 – 2,5 % от националната популация. Оценката за численост и плътност на популацията е „С“. Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Включен е в т. 2 на заповедта за обявяване на защитена зона „Рила буфер“ (РД-229 от 11 март 2020 г.). Според Спиридонов и Янков (2007), соколът скитник е включен с 8 двойки в списъка с видове, обект на опазване в орнитологично важно място „Рила“ (включва териториите на настоящите 33 „Рила“, „Рила буфер“ и „Рилски манастир“). Съгласно доклада за 33 „Рила буфер“ от 2021 г., оценката за числеността на вида е 1 двойка, като според авторите, зоната не предлага достатъчно на брой подходящи местообитания за гнездене на сокола скитник и включването му в СФ за зоната следва да бъде преразгледано.

По данни от eBird през гнездовия период птици от вида са наблюдавани в района на с. Овчарци, Сапарева Баня, Боровец и Сестримо. Според данни, предоставени от ИАОС (2022), има една регистрация на вида в подходящо гнездово местообитания в източната част на 33 „Рила буфер“.

По време на теренните проучвания през 2023 и 2024 г. е наблюдавана копулация и заета територия и една птица в полет на др. място (точното местоположение не се споменава умишлено поради чувствителността на вида). Въпреки, че не предоставя идеални условия за гнезденето на вида, към момента според нас на територията на зоната или в близост до нея, гнездят поне 3 двойки, които използват територията като гнездово или хранително местообитание. Вземайки средния размер на територията за соколът скитник от 6000 ha (Прил. 7 НСМСБР, раздел „Птици“), спрямо общата площ на 33 „Рила буфер“, излиза, че зоната може да поддържа до 6 двойки. Следва да се отбележи обаче, че по отношение на гнездовото местообитание соколът скитник е в конкуренция със скалния орел, ловния сокол и далматинския сокол. По всяка вероятност, числеността на вида, посочена в СФ е актуална и реалистична.

Основна заплаха за вида в зоната са горско-стопанските и дърводобивни дейности, особено по време на размножителния сезон . Посочените в Докладването по чл.12 заплахи за гнездящата популация, не са приложими за зоната.Потенциални заплахи са и незаконното отнемане на яйца и малки, и незаконният улов и убиване.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 3	Определена от СФ на 33 Рила буфер и наличните данни от eBird и теренните проучвания.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 3 гнездящи двойки.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания за вида	ha	Най-малко 238 ha	Изчислена на база на модел за скали, до 2550 m н.в. Общо 238,05 ha. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 238 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания за вида	ha	Най-малко 4403 ha	Изчислена на база модел за открити местообитания до 2550 m н.в. Общо 4402,76 ha. Трябва да се има предвид, че видът улавя храната си предино във въздуха, така че на практика цялата площ на 33 Рила буфер е подходящо хранително местообитания за него стига да я има необходимата плячка. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане площта на подходящите хранителни местообитания за вида в защитената зона в размер на най-малко 4403 ha.

7. Необходимост от промени в СФ на защитената зона

Не са необходими промени в СФ за вида.

Автори: Димитър Димитров, Петър Димов (карти)

2.5 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A104 *BONASA BONASIA* (ЛЕЩАРКА)

1. Код и наименование на вида: A104 *Bonasa bonasia* (Лещарка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 35-37 cm. Размах на крилата: 48-54 cm. Мъжките и женските се отличават слабо по оцветяване на оперението. Мъжкият отгоре е сиво-кафяв, а отдолу белезникав с едри кафяви петна, главата е с качулка и червени вежди, гърлото е черно. Женската е ръждивокафява, качулката е слабо изразена, а гърлото е светло. Младите наподобяват женските, но гърбът е по-ръждив (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен вид за страната. По време на размножителния сезон е привързан към районите, които обитава. Брачните двойки се образуват както през есента, така и напролет. Токуването е през март-април. Извън размножителния сезон извършва незначителни миграции, свързани с наличието на храна (Симеонов и др., 1990).

Характерно местообитание

Сибирски вид. На север в Европа ареалът достига до 69° с. ш., а на юг до Балканския полуостров. По северните и източните граници на ареала обитава съвместно с номинантния подвид. В средни географски ширини лещарката се среща главно в низини. В България гнезди основно в широколистни листопадни гори, смесени гори и монотипни

стари иглолистни гори. От широколистни листопадни гори предпочита най-вече стари, разредени полупланински и планински формации, доминирани от *Fagus sylvatica*, с богат подлес и крайречна широколистна растителност с преобладаване на *Salix* sp., *Alnus* sp., *Populus* sp. От смесени гори предпочита стари буково-смърчови (*Fagus sylvatica* и *Picea abies*) и буково-бял борови (*Fagus sylvatica* и *Pinus sylvestris*) формации с богат подлес.

Видът е моногамен и териториален. Обособяването на територията става през есента, след това се образуват двойки. Плътността на мъжките и размерът на територията са силно променливи, в Централна Европа до 5 двойки на km². В Северна и Източна Европа, плътността е в зависимост от качеството на местообитанието. Достига до 19-22 птици на km². Есененият териториален ареал на мъжките е 2 ha. Гнездото на лещарката представлява малка ямичка, изровена под някой храст, дърво, в мъх или в гнила дървесина и е постлано с треви, листа, а понякога и с малки пръчици. В него женската снася 6-15 жълто-кафяви яйца, които мъти около 3 седмици (Симеонов и др., 1990; Cramp & Simmons, 2004). Подходящи местообитания според Директивата за хабитатите (Директива 92/43/ЕЕС) вероятно са 91СA Рило-Родопски и Старопланински бялборови гори; 9110 Букови гори от типа *Luzulo-Fagetum*; 9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*; 9150 Термофилни букови гори от типа *Cephalanthero-Fagion*; 91D0 Мочурни гори; 92A0 Крайречни галерии от *Salix alba* и *Populus alba*; 91BA Мизийски гори от обикновена ела (Янков (отг. ред.), 2007; Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Напролет се храни с ресите на дърветата, а през лятото с дребни горски плодове (малина, къпина, боровинка, ягода, грозде, калина, офика), семена, пъпки, клонки и листа (бреза, елша, леска, ива), насекоми, ларви, червеи. Кълве редовно гастролити (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Понастоящем в България, видът се среща основно между 800 и 1600 m н.в., като разпространението му е петнисто, предимно в ниските и средно високите части на Стара планина (от Чупрене до Котленска планина), Рила, Пирин, Западните Родопи (на изток до към с. Женда, Кърджалийско), Витоша, Осоговска планина, Беласица, Славянка. Неравномерно разпределен на заетата територия, мозаично до горната граница на гората. С най-висока плътност (около или малко над 100 дв./кв. 10x10 km) на места в Рила, Западните Родопи и Централна Стара планина, с ниска численост – в Източна Стара планина, Витоша, Осоговска планина. Особено многоброен в някои по-слабо посещавани гористи склонове по долината на р. Илийна в Рила. Числеността на вида е оценена на 1800-5000 двойки (Янков (отг. ред.), 2007).

Приоритетен за опазване застрашен от изчезване вид (ЗБР, Приложение 2), защитен на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение 3), но в същото време и обект на лов. Включен е в Директивата за птиците. Според IUCN видът е в категория LC (Least Concern) – „слабо засегнат“ за територията на континентална Европа (BirdLife International, 2021). Не е включен в СПЕС категориите за България (BirdLife International, 2017). Включен е в Червената книга на Р България в категория с недостатъчно данни (DD) (Големански и др. (ред.), 2015). Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005-2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 3000-5000 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000-2018 г.), както и дългосрочната (за периода 1980-2018 г.) са намаляващи. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) тенденции в разпространението на вида са стабилни. В Натура 2000 са обхванати 1500

двойки, а тенденцията е намаляваща. Видът се среща в 20 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от „D“ за численост и плътност на популацията.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: B02 - Превръщане на едни видове гори в други, включително монокултурни.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ за данни на зоната видът е **гнездящ** (постоянен), като популацията се оценява на 125 двойки, което представлява 2,5-4,2% от националната популация (оценка „B“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията е неизоллирана в рамките на разширен ареал на разпространение (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

По време на определянето на Орнитологично важните места (ОВМ) и изграждането на Натура 2000 в България в ОВМ „Рила“ (включва 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“) са отчетени 400-650 гнездящи двойки от вида за цялото ОВМ (Спиридонов и Янков, 2007). Числеността на вида в границите на защитените зони „Рила“ и „Рилски манастир“ според СФ е 370-420 двойки. Видът е включен в т. 2 на заповедта за обявяване на защитена зона „Рила буфер“ (Заповед № РД-229 от 11 март 2020 г.).

Според доклада за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“ числеността на вида възлиза на 90 територии.

В платформата eBird през гнездовия период видът е регистриран в района на ЦПШ „Мальовица“ през май 2016 г. – 2 инд. (Brian Cox). В района на яз. „Белмекен“ през май 2016 г. – 1 инд., април 2017 г. – 3 инд., май 2017 г. – 1 инд. (Simeon Gigov). През май 2018 г. е наблюдавана женска с 3 малки (Galia Veleva). През май 2021 г. – 1 инд. (Petar Stankov), април 2022 г. – 1 инд. (Martin Rheinheimer) и май 2022 г. – 2 инд. (Mike Sileo). В района на ПАВЕЦ „Белмекен“ през май 2022 г. е наблюдаван 1 инд. (Oli Bailey).

При извършен мониторинг през гнездовия сезон на 2020 г. на територията на защитената зона са регистрирани 3 единични екземпляра и 1 двойка лещарки в районите на ПАВЕЦ „Белмекен“, х. Гургулица, ПАВЕЦ „Чаира“, база „Гюлечица“ (ИАОС, 2020). При мониторинг през юли 2022 г. са установени 3 инд. в района на Спортна база „Белмекен“ и 1 инд. в района на ПАВЕЦ „Белмекен“ (ИАОС, 2022).

По данни от ДНП „Рила“ през гнездовия период на 2015 г. регистрациите на вида в зоната са 7 в районите на ПАВЕЦ „Чаира“, х. „Отовица“, заслон „Гробо“.

При теренните проучвания, осъществени от екипа на ИБЕИ-БАН в границите на защитената зона през септември и октомври 2023 г. регистрациите на вида са 10 (6 наблюдения на единични екземпляри, 2 – на двойки и 2 регистрации на пера) в районите на к.к. „Боровец“, яз. „Белмекен“, ПАВЕЦ „Чаира“, ски парк „Картала“.

Предвид гореизложената информация вероятно числеността на вида в защитената зона е по-ниска от посочената в стандартния формуляр.

Основна заплаха за вида в зоната са горско-стопанските и дърводобивни дейности, особено по време на размножителния сезон.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели за опазване
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой двойки	Най-малко 90	Определена от Доклада за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“ и наличната информация, изложена в т. 5.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер най-малко 90 гнездящи двойки.
Местообитания на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания в зоната	ha	Най-малко 21004	Територията е определена на база на модел за всички гори на 60 и повече години с изключение на първи дървесен вид "клек" в диапазона 800 – 1950 m н.в., площи над 0,5 ha и на поне 1000 m от населени места. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на площта на подходящите местообитания на вида в размер на най-малко 21004 ha.
Местообитания на вида: Качество на подходящите местообитания – възраст на гората	възраст на гората	Над 60 години възраст на гората с богат подлес	Видът предпочита гори в късни сукцесионни стадии, с участие на видовете обикновен бук, бреза, леска, планинска елша, планински ясен, планински клен, бял бор, черен бор, бяла мура, ела, смърч, с добре развит подлес с участието на тревни и храстови видове, осигуряващи храна и укритие за вида. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на горски участъци в зоната с предпочитанията на вида – стари иглолистни, широколистни и смесени гори (над 60 г.) с богат подлес.

7. Необходимост от промени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени, отбелязани в червено:

- Промяна на минималната численост на вида от 125 на 90 гнездящи двойки предвид на доклада за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A104	Bonasa bonasia			p	90	125	p	C	G	B	B	C	B

Автори: Кристина Панова, Петър Димов (карти)

2.6 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A659 *TETRAO UROGALLUS* (ГЛУХАР)

1. Код и наименование на вида: A659 *Tetrao urogallus* (Глухар) = A108 *Tetrao urogallus*

2. Кратка характеристика на вида

Най-едрата кокошева птица. Дължина на тялото: 60-87 cm, размах на крилата: 87-125 cm. Мъжките са по-едри с тегло 4-5 kg. Оперението им е черно-кафяво със зеленикав метален блясък по гърдите и бели щрихи по корема и слабините, имат големи червени вежди и масивен жълт клюн. Женските са значително по-дребни (около 2 kg), с кафеникаво оперение с многобройни черни препаски и ръждиви гърди. Младите наподобяват женските, но оперението им е по-светло (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

На Балканския полуостров в това число и в България е установен подвидът *Tetrao urogallus rudolfi*. Постоянен вид за страната. Среца се през цялата година в районите, които обитава, при много тежки и продължителни зими отделни индивиди извършват вертикални миграции. Полигамен наземно гнездящ вид. Половозрелите мъжки птици токуват групово, като за целта се събират на определени места (токовища). Разстоянието между отделните токовища обикновено е между 1 и 4 km. През периода на токуване мъжките са с изразено териториално поведение, като индивидуалните територии варират по площ в зависимост от броя на мъжките птици на токовище, възрастта и физическото състояние на отделните индивиди. Проведено проучване върху придвижванията на 3 броя глухари в НП „Рила“, в периода 2014-2015 г., показва размер на токовището от 5,65 ha. През периода на токуването, териториите на мъжките глухари са разположени в радиус около 1,2 km от центъра на токовището, което посещават. Възрастните мъжки (≥ 4 г.) ползват територии с площ от 10,2-66,0 ha, като тези териториите се разполагат радиално на токовището и контактуват в центъра му. Териториите на младите мъжки обикновено са по-големи по площ от териториите на възрастните (от 3 до 6 пъти по-голяма площ) и са локализирани по периферията на токовищата, които птиците посещават. При теренни изследвания са регистрирани токовища както с по 1-2 петела, така и с над 20 токуващи мъжки, като броят на токовищата с над 10 токуващи мъжки е по-скоро рядкост, а такива с над 15 токуващи мъжки са изключение от общото състояние на токовищата. Броят дървета, ползвани от един мъжки на токовище варират от 1 до 8. Брачният период на глухаря е през ранна пролет (март-май), мътенето и отглеждането на малките – в началото на лятото. Есента и зимата видът прекарва основно в търсене на храна по единично или на малки групи. Глухарят е дневно активен вид и прекарва светлата част на денонощието в търсене на храна (най-активно рано сутрин и привечер). През нощта почива, кацнал на

някое дърво или на земята, скрит под клоните на някоя иглолистна фиданка (главно женските). При много студени нощи се заравя в снега (Симеонов и др., 1990; Плачийски и др., 2015; Плачийски, 2020).

Характерно местообитание

Антропофобен вид. В България глухарят обитава основно стари естествени иглолистни гори: главно чисти и смесени съобщества на бял бор (*Pinus sylvestris*) (с участие на смърч *Picea abies* и ела *Abies alba*), но също така черен бор (*Pinus nigra*), бяла мура (*Pinus peuce*), смърч (*Picea abies*) и черна мура (*Pinus heldreichii*). По-рядко се среща в смесени широколистно-иглолисти горски съобщества и по изключение – в чисти широколистни съобщества, главно на бук), а при горната граница на гората понякога навлиза и в зоната на клека (*Pinus mugo*). Местата за токуване обикновено са разположени в стари и просветлени гори, но понякога видът формира токовища и в млади гори.

В България глухарят обитава 9 типа природни местообитания, включени като задължителни за опазване в Директивата за хабитатите (Директива 92/43/ЕЕС): 9110 Букови гори от типа *Luzulo-Fagetum*; 9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*; 91D0 Мочурни гори; 91BA Мизийски гори от обикновена ела; 91CA Рило-Родопски и Старопланински бялборови гори; 9270 Гръцки букови гори с *Abies borisii-regis*; 9410 Ацидофилни гори от *Picea* в планинския до алпийския пояс (*Vaccino-Piceetum*); 9530 Субсредиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор; 95A0 Гори от бяла и черна мура. (Янков (отг. ред.), 2007; Кавръкова и др., 2009; Плачийски и др., 2015).

Хранене

В България видът е предимно растителнояден, като менюто му включва пъпки и листа на белия бор (през зимата), смърча, бука и други дървета, свежи листа и плодове през пролетта и лятото (боровинки, малини, къпини, хвойна), а също и насекоми, мекотели и други безгръбначни животни (като участието на животинска храна в порцията се увеличава през пролетно-летния период). При новоизлюпените глухари (на възраст до 20 дни) над половината от хранителния порцион се състои от безгръбначни животни: паяци, колемболи, скакалци, листни въшки, твърдокрили, мравки, ларви на листни оси и ципокрили. Останалата част от храната на пиленцата е съставена от растителна храна – основно листа и пъпки на боровинки. Характерно за глухаря, както и за другите видове кокошеви птици, е поглъщането на дребни кварцови камъчета, които улесняват механичното смилане на храната в гущата (Симеонов и др., 1990; Плачийски и др., 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Понастоящем в България, видът се среща основно между 1400 и 2200 m н.в., а в отделни части от страната по изключение между 1100 и 1400 m н.в., като разпространението му е петнисто и обхваща по-високите планини в страната: Рила, Пирин, Западни и Централни Родопи и Славянка. Основната част от националната популация е концентрирана в Западни и Централни Родопи. Резултатите от проведени проучвания на територията на Западна Стара планина, резерват „Чупрене“ в периода 2011-2015 г. показват наличие на единични птици. В тази част на страната няма жизнена популация, която може да се самоподдържа. В исторически план видът е изчезнал от района на Средна Стара планина, Средна гора, Витоша и др. планински масиви. Според плана за действие за глухаря в България (Плачийски и др., 2015) числеността на вида е оценена в диапазона от 2630 до 3292 екземпляра, като е налице тенденция за намаляване на числеността на вида.

Приоритетен за опазване застрашен от изчезване вид (ЗБР, Приложение 2), под режим на опазване и регулирано ползване като ловен обект (ЗБР, Приложение 4). Включен е в Директивата за птиците. Според IUCN видът е в категория LC (Least Concern)

– „слабо засегнат“ за територията на континентална Европа (BirdLife International, 2021). Не е включен в SPEC категориите за България (BirdLife International, 2017). Включен е в Червената книга на Р България в категория „застрашен“ (EN - Endangered) (Големански и др. (ред.), 2015). Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция.

Съгласно Докладването през 2019 г. (2013-2018 г.) видът се опазва като **гнездящ** с популация между 1010 и 1185 токуващи мъжки индивида. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) популационни тенденции са намаляващи. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) тенденции в разпространението на вида също са намаляващи.

В Натура 2000 са обхванати между 1010 и 1020 токуващи мъжки индивида, а тенденцията е намаляваща. Видът се среща в 11 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всичките е с оценка различна от „D“ за численост и плътност на популацията.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: B02 - Превръщане на едни видове гори в други, включително монокултурни; F05- Изграждане или развитие на спортна, туристическа и развлекателна инфраструктура (извън градски или ваканционни зони).

Като отрицателно действащи фактори в Червена книга на Р България са посочени загуба и деградация на местообитанията поради дърводобив, пожари и др., незаконен лов. Нарушени полови съотношения в резултат на селективен отстрел на мъжки индивиди, заради трофейната им стойност. Ограничен ареал, безпокойство при дърводобив, планинско строителство и др., внос на глухари с чуждоземен произход (Големански и др. (ред.), 2015).

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ за данни на зоната видът е гнездящ (постоянен), като популацията се оценява на 20 мъжки индивида, което представлява 1,69-1,98% от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията е изолирана (оценка „А“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Видът е включен в т. 2 на заповедта за обявяване на защитена зона „Рила буфер“ (Заповед № РД-229 от 11 март 2020 г.). Защитена зона „Рила буфер“ обхваща по-ниските части на Рила планина, по границата с Национален парк „Рила“ и Природен парк „Рилски манастир“ и почти изцяло попада в ОВМ „Рила“. Численостите на вида в границите на защитените зони „Рила“ и „Рилски манастир“ според СФ е 259-279 токуващи мъжки (следва да се има предвид, че в СФ на 33 Рила, числеността е в индивиди, а не токуващи мъжки), а в ОВМ „Рила“ – 250-350 двойки (Спиридонов и Янков, 2007). За Рила планина се посочва численост от 184-307 токуващи мъжки, в рамките на 79 токовища (Plachyiski et al., 2018), което може да се приеме за актуална и достоверна информация.

В платформата eBird видът е регистриран на територията на защитената зона в района на к.к. Боровец през октомври 2017 г. – 1 инд. (Glenn Morris) и през май 2018 г. – 1 инд. (Lukasz Wielec), също в района на к.к. „Паничище“ през юни 2022 г. – 1 инд. (Emmanuel Naudot). В Observation е отбелязан 1 женски индивид в района на х. Чакър войвода през април 2017 г. (Luuk Punt).

По данни от Дирекция на НП „Рила“ в границите на 33 „Рила буфер“, източно от яз. „Белмекен“ през април 2015 г. видът е регистриран на 2 територии (намерени екскременти). При извършен мониторинг през април 2020 г. е наблюдаван мъжки екземпляр, изпълняващ брачна песен в района на ЦППШ „Мальовица“ (ИАОС, 2020).

По време на теренните експедиции, осъществени от екипа на ИБЕИ-БАН през март 2024 г. е регистриран един пеещ мъжки индивид над с. Мала църква.

Според доклада за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“ числеността на вида възлиза на 7 територии. По данни от предишни проучвания (предоставени от д-р Димитър Плачийски) в защитената зона са установени 25 активни дървета също на общо 7 територии. Изчислената средна стойност за бр. токуващи мъжки за Рила планина е 3 мъжки на токовище (Plachiyski et al., 2018). От тук се получават 21 токуващи мъжки в 7 територии за 33 Рила буфер. Предвид наличната информация, числеността от 20 токуващи мъжки индивида, посочена в стандартния формуляр е актуална и реалистична.

Констатирана е заплаха за вида в района на Мала църква, където е установено укритие за лов в близост до пеещ мъжки индивид.

Основни заплахи за вида в зоната са браконьерството и горско-стопанските дърводобивни дейности, особено по време на размножителния сезон.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой токуващи мъжки	Най-малко 20	Определена от настоящия СФ (актуализиран през 2021 г.) и наличната информация, изложена в т. 5.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер най-малко 20 токуващи мъжки.
Местообитания на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания в зоната	ha	Най-малко 13243	Площта е определена на база дедуктивен модел, изготвен в рамките на настоящото изследване (смесени и иглолистни гори на 80 и повече години, между 1000 и 2200 m н.в.). Площта на гнездовото и хранителното местообитание се припокриват. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в размер на най-малко 13243 ha.
Местообитания на вида: Качество на подходящите местообитания – възраст на гората	възраст на иглолистната гора	Над 80 години възраст на гората с развит подлес	Видът предпочита гори в късни сукцесионни стадии, доминирани или със значително участие на видове от род <i>Pinus</i> , вкл. бял бор, бяла мура и черна мура, с добре развит подлес с участието на тревни и храстови видове, осигуряващи храна и укритие за вида (Плачийски, 2020).	Поддържане на горски участъци в зоната с предпочитанията на вида – стари иглолистни гори (над 80 г.) с развит подлес.

7. Необходимост от промени в СФ на защитената зона

Към момента, единствените промени, които могат да бъдат предложени са за актуализация на кода на вида в СФ, но това няма отношение към предложените природозащитни цели за него.

Автори: Кристина Панова, Петър Димов (карти)

2.7 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A122 CREX CREX (ЛИВАДЕН ДЪРДАВЕЦ)

1. Код и наименование на вида: A122 *Crex crex* (Ливаден дърдавец)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 27-30 cm, размах на крилата: 46-53 cm. Оперението му е подобно на това на пъдпъдъка, но има характерни тухлено ръждиви пера по крилата. Води скрит начин на живот, като рядко излита, а през повечето време остава в гъстите тревни. Обаждането му се чува предимно нощем и наподобява „крекс-крекс“, което се повтаря многократно. Малките са изцяло с черен пух и напускат гнездото почти веднага след излюпването си (Симеонов и др., 1990). Вида е полигамен и един мъжки може да има няколко женски в територията си. Образува по две люпила годишно (BirdLife International, 2024).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид за страната. Миграцията по Черноморското крайбрежие е през април и септември – октомври. Размножителния период е от края на април до юни. Миграцията на вида е от средата на април като продължава до средата на май. Есенната миграция започва през последната декада на август и продължава до края на октомври. Отделни екземпляри се задържат и до края на ноември. През есента миграцията е по-интензивна и то главно по протежението на Черноморското крайбрежие. Най-важното за вида място по време на миграцията е нос Калиакра, където стационарират голям брой птици. Образува смесени ята с пъдпъдъка (Симеонов и др. 1990; Delov, 1995; Големански и др. (ред.), 2015).

Характеристика на местообитанието

През гнездовия период видът обитава силно овлажнени (хигрофилни) и средно овлажнени (мезофилни) високотревни ливади в низините между 500 и 1800 m н. в., като в планините достига в някои места и до 2500 m надморска височина (в Национален парк „Пирин“). Най-съществено значение за вида имат ливадите, доминирани от тревите ливадна метлица (*Poa pratensis*), ливадна лисича опашка (*Alopecurus pratensis*) и острици (*Carex* sp.). От съществено значение е височината на тревната покривка – между 10 и 176 cm., средно 68,6 cm. Гнезди предимно във влажни ливади с единични храсти и поточета или мочурища, често на склонове, тревни съобщества по влажни терени до течащи води или стоящи пресни води. По-рядко в урбанизирани райони, посеви и други (едногодишни) тревни култури и пустеещи земи (Янков (отг. ред.), 2007). Гнезди на земята, поединично в ливади с висока и гъста тревна растителност. Мътенето на яйцата и храненето на малките се поемат предимно от женската. Мъжките са силно териториални. Площта на индивидуалните участъци е средно 8,9 ha (Големански и др. (ред.), 2015; Симеонов и др., 1990). Видът избягва сухолюбиви и нискотревни съобщества, като в такива местообитания може да се установи само по време на миграция. Подходящи вероятно са

местообитания с кодове 6430, 6440, 6510 и 6520 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Ливадния дърдавец е зоофаг – предимно ентомофаг (храни се с насекоми), като предпочита едрите насекоми – скакалци, твърдокрили, кожокрили и др. В хранителния му спектър влизат и значително количество голи охлюви, а също и дъждовни червеи. По време на миграция вида се храни и със семена на плевели и житни растения.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Понастоящем има мозаечно разпространение предимно в Западна България. По значимите находища се намират в Софийско – около 850 токуващи мъжки, Западна Стара планина и Централен Балкан – 1500, Понор планина – 120, по линията Трън-Брезник до границата – 250. Сравнително малоброен е по Дунавското и Черноморското крайбрежие, Добруджа и Източни Родопи (Delov et al., 1995; Delov, 1998; Delov and Jankov, 1997).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е слабо засегнат - LC (Least Concern), за територията на континентална Европа (BirdLife International, 2021). Включен в SPEC 2 за България (BirdLife International, 2017). Включен в Червената книга на България като уязвим VU (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва само като гнездящ с популация между 2000 и 4500 токуващи мъжки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е намаляваща, а дългосрочната (1980-2018 г.) също е намаляваща. Посочени са следните заплахи: A02 - Преминаване от един вид земеделско ползване към друг вид земеделско ползване (с изключение на отводняване и изгаряне), A03 - Преминаване от смесено земеделие или агро-горски системи към специализирано интензивно земеделие (например монокултурно).

В Червената книга, основните посочени заплахи и въздействия са разрушаване на местообитанията посредством разораване на ливади, ранно косене, палезите на стърнищата, интензификация на земеделието, прекомерно използване на инсектициди, лов (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 72 зони от мрежата Натура 2000 и във всички тях е с оценка за численост и плътност на популацията различна от „D“.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, вида е **гнездящ** като популацията се оценява на 41 токуващи мъжки, което представлява 0,9-2,05 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

По време на изграждането на Натура 2000 в България и определянето на Орнитологично важните места (ОВМ), в ОВМ „Рила“ (включва настоящите 33 Рила, 33 Рила буфер и 33 Рилски манастир) са посочени 10 двойки (Спиридонов и Янков, 2007). В настоящите СФ на трите зони са даден съответно 19 пеещи мъжки за 33 „Рила“, 41 пеещи мъжки за „Рила буфер“ и 26 мъжки за „Рилски манастир“, което общо прави 86 пеещи мъжки / двойки за цялата Рила планина, което е над 8 пъти увеличение на числеността на ливадния дърдавец от тази, която се дава при изграждането на мрежата в страната.

Ливадният дърдавец не е посочен във видовия състав на птиците обитаващи както НП „Рила“ (План за управление на НП „Рила“ 2001-2010 г.), така и ПП „Рилски манастир“

(План за управление, 2004-2013). По време на теренните изследвания през 2023 г. не са установени индивиди от вида. По време на теренни изследвания за доклад „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер" (2021) в границите на зоната видът е регистриран само веднъж. Според същият доклад зоната предлага много малко подходящи за вида местообитания и единствено пригодни са тези в м. „Куртово“, където ливадният дърдавец не е установен. Съгласно дедуктивния модел на вида, гнездовите му местообитания в зоната са с площ 1363,35 ha.

В платформата eBird има регистрирани две наблюдения на вида при Елешница и при Банско, които са далече извън зоната. В Атласа на гнездящите птици в България (Янков (отг. ред.), 2007) в рамките на Рила планина е отбелязан един UTM квадрат, в който се среща видът. В публичните данни на SmartBirds и observation.org липсат регистрации на вида в ЗЗ „Рила буфер“. Видът води скрит начин на живот и това, че не е наблюдаван по време на теренната работа, не означава, че е променил числеността си в зоната. Въпреки това, площта на подходящите гнездови и хранителни местообитания в зоната по наши изчисления са едва 74 ha, което не позволява наличието на повече от 3 пеещи мъжки. В тази връзка предлагаме редуциране на числеността на вида в зоната на 3 пеещи мъжки.

Основни заплахи за вида са обравтането с храсти и дървета на ливадите и влажните тревисти местообитания в ЗЗ.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой пеещи мъжки	Най-малко 3	Целевата стойност е определена на база на данните посочени за ОВМ Рила (Спиридонов и Янков, 2007), данните от онлайн платформите за орнитологинчна информация, теренните проучвания през 2023 г., данните предоставени от ИАОС и изчисленията на база средния размер на територията на вида (20 ha НСМСБР, Прил.7, птици) и изчислената от нас площ на подходящите местообитания за вида в зоната (74 ha).	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 3 пеещи мъжки.
Местообитание на вида: площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания	ha	Най-малко 74	Площта е получена от данните за природните местообитания (под 1900 m н.в.), с минимална площ на полигона 0,5 ha: 6230 Богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините; 62D0 Оро-мизийски ацидофилни	Подобряване на площта на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида в размер на най-малко 74 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			тревни съобщества; 6410 Ливади с <i>Molinia</i> на карбонатни, торфени или глинести почви (<i>Molinion caeruleae</i>); 6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс. Изключени типове местообитания са: 6150 Силикатни алпийски и бореални тревни съобщества; 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик; 6510 Низинни сенокосни ливади; 6520 Планински сенокосни ливади. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната по време на гнездовия период	Височина на тревостоя	Най-малко 20 cm	От съществено значение е височината на тревната покривка – между 10 и 176 cm., средно 68,6 cm. Гнезди предимно във влажни ливади с единични храсти и поточета или мочурища, често на склонове, тревни съобщества по влажни терени до течащи води или стоящи пресни води. Периодът на гнездене при този вид продължава от май до август. Коситбата на ливадите да се извършва след приключването на гнездовия период (след 15 август).	Поддържане на височината на тревостоя от най-малко 20 cm.

7. Необходимост от промени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Промяна в числеността на вида от 41 – 41 пеещи мъжки на 3 – 4 мъжки на база на данните посочени за ОВМ „Рила“ (Спиридонов и Янков, 2007), данните от онлайн платформите за орнитологинчна информация, теренните проучвания през 2023 г., данните предоставени от ИАОС и изчисленията на база средния размер на територията на вида (20 ha НСМСБР, Прил.7, птици)

и изчислената от нас площ на подходящите местообитания за вида в зоната (74 ha).

Species						Population in the site					Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A122	<i>Crex crex</i>			r	3	4	males	C	G	C	B	C	B

Автори: Невена Иванова, Петър Димов (карти)

2.8 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A215 *Bubo bubo* (БУХАЛ)

1. Код и наименование на вида: A215 *Bubo bubo* (Бухал)

2. Кратка характеристика на целевия обект

Дължина на тялото: 65-70 cm. Размах на крилата: 170-180 cm. Има малки възрастови различия. Възрастните отгоре са ръждивокафяви с черни и сиви пъстрини; ушите са големи, черни с ръждивокафяви шарки; подбрадието и гърлото са бели, а останалата долна част на тялото е ръждивокафява с черни надлъжни ивици, които към корема образуват вълнообразни препаски. Младите са с по-светло и рехаво оперение (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен вид. Среща се поединично или на двойки. Гнездовият сезон е от февруари до август (Симеонов и др., 1990).

Характерно местообитание

Обитава слабо посещавани от човека труднодостъпни места, главно в скални масиви и сипеи, пещери, крайнини на гори, разредени стари гори, често в речни долини, близо до река. Гнезди в долини и други скалисти райони близо до пасища, водоеми и населени места, най-често в скали и скални стени (във вътрешността на страната), вкл. до входи на пещери, по Черноморието – и по стръмни скалисти (морски) брегове. В някои райони (Странджа) гнездата са в широколистни листопадни гори (Янков (отг. ред.), 2007). Разстоянието между гнездата на бухала е около 3,5 km, а в райони с висока плътност на популацията – Странджа, една двойка обитава средно около 128,6 km² (12860 ha) (Симеонов, Милчев, 1994). Подходящо местообитание вероятно е 8210 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Храни се предимно с дребни бозайници (лалугери, таралежи, зайци, скитащи домашни котки). Честа плячка са и птиците – домашни гълъби, гургулици, дроздове, сврачки, патици, полски яребици и др. (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространението е разпръснато до петнисто в цялата страна, по-плътено в Източните Родопи, Странджа, Източна Стара планина и около Ломове, Западна Стара планина и др. Числеността е равномерно ниска, най-висока в Югоизточна България, по

Северното Черноморие, Ломовете, Искърския пролом, Източни Родопи и др. (Янков (отг. ред.), 2007).

Защитен вид по ЗБР (Приложения 2 и 3). Включен в Червената книга на Р България в категория застрашен (EN) (Големански и др. (ред.), 2015). Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021), за територията на континентална Европа – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Включен в СПЕС 3. Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), националната гнездяща популация се оценява на 450-550 двойки. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) популационни тенденции са стабилни. Краткосрочната тенденция на гнездящата популация в рамките на Натура 2000 е стабилна. Посочени са следните заплахи и влияния: А02 - Преминаване от един вид земеделско ползване към друг вид земеделско ползване (с изключение на отводняване и изгаряне); А04 - Изменения на терена и повърхността на земеделските площи; А07 - Изоставяне на традиционното стопанисване/ползване на други земеделски или агро-горски системи (всички с изключение на тревни местообитания); С03 - Добив на нефт и газ, включително изграждане и експлоатация на съпътстваща инфраструктура; D01 - Производство на енергия от вятър, вълни и приливи, включително развитие и експлоатация на съпътстваща инфраструктура; Е01 - Строителство и експлоатация на пътища, алеи, железопътни линии и свързана с тях инфраструктура (напр. мостове, виадукти, тунели и т.н.); F03 - Промяна на съществуващото земеползване на терени представляващи естествени или полуестествени местообитания вследствие на отреждането им за търговски или промишлени цели (с изключение на отводняване и изменение на състоянието на брегови линии, устия или крайбрежия).

В Червената книга на Р България като заплахи са посочени браконьерски отстрел, унищожаване и промяна на местообитанията, безпокойство, отравяне с жертви (мишевидни гризачи), третиране с родентициди (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се опазва в 59 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в нито една от тях с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е постоянен, размножаващ се с численост 1 - 1 двойка, което представлява около 0,2 % от националната популация. Оценката за численост и плътност на популацията е „С“. Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Бухалът е включен е в т. 2 на заповедта за обявяване на защитена зона „Рила буфер“ (РД-229 от 11 март 2020 г.). Според Спиридонов и Янков (2007), бухалът е включен в списъка с видове, обект на опазване в орнитологично важно място „Рила“ с 2 – 4 двойки (включва териториите на настоящите 33 „Рила“, „Рила буфер“ и „Рилски манастир“). Според доклада за 33 „Рила буфер“ от 2021 г., бухалът не е установен в зоната. Според авторите на доклада, зоната не предлага много подходящи местообитания за гнездене на вида – скалните масиви са малко, и малки по площ и височина. Освен това зоната е прекалено гориста, с много малко открити пространства, в които видът предпочита да ловува. Дори част от нея да попада в територията на някоя двойка, то тази част от територията би се посещавала много рядко, поради субоптималния си характер. В eBird и observation.org липсват данни за наблюдения на вида в района на Рила буфер. По време на теренните проучвания през март 2024 г. бухал също не беше установен, въпреки

целенасочената методика за търсене в подходящи гнездови местообитания. Единствено, в предоставените от ИАОС данни от 2022 г. има една регистрация в края на август за територията на 33 Рила буфер, южно от Свети Спас. Числеността в СФ изглежда реалистична, но е необходим редовен мониторинг, за да бъде актуализирана.

Основна заплаха за вида в зоната са горско-стопанските и дърводобивни дейности, особено по време на размножителния сезон.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 1	Определена от СФ на 33 Рила и наличните данни предоставени от ИАОС и от литературата.	Подобряване на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 гнездяща двойка.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания за вида	ha	Най-малко 4019 ha	Изчислена на база на модел за скали, широколистни гори над 80 г. възраст – полигони над 0,5 ha, до 1600 m н.в. Общо 4019,06 ha. Само скалите са 167 ha (данни SPA EcoServices).	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 4019 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания за вида	ha	Най-малко 1444 ha	Изчислена на база на модел за открити пространства – полигони над 0,5 ha до 1600 m н.в. Обща площ 1443,89 ha. Това е цялата площ на откритите местообитания в зоната, но по всяка вероятност видът ще търси храна и в подходящи хабитати извън нея в близост до заетите територии.	Поддържане площта на подходящите хранителни местообитания за вида в защитената зона в размер на най-малко 1444 ha.

7. Необходимост от промени в СФ на защитената зона

Към момента, не са възможни промени в СФ за вида.

Автори: Димитър Димитров, Петър Димов (карти)

2.9 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A217 *GLAUCIDIUM PASSERINUM* (ВРАБЧОВА КУКУМЯВКА)

1. Код и наименование на вида: A217 *Glaucidium passerinum* (врабчова кукумявка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 16-18 cm, размах на крилата: 33-37 cm. Най-дребната сова в България. Има възрастов диморфизъм. При възрастните гърбът и крилата са кафяви с малки светли петна и неясни жълтеникави препаски по плещите; главата е с белезникави петна, а тилът – с препаски; лицевият диск е неясен, сивобелезникав с кафяви пъстрини; тялото отдолу е белезникаво с кафяви петна. При младите главата, гърбът и плещите са кафяви (Симеонов и др., 1990; Симеонов и Мичев, 1991).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен вид в България. Гнезди в изоставени хралупи на кълвачи с диаметър 45-55 mm, също в къщички. Наблюдавани са гнезда от 65 cm до 17 m от земята. Снася 4-6 яйца, най-често от средата на април до средата на май, мъти 28-29 дни. Малките престояват в гнездото 29-32 дни. През гнездовия период денонощната активност е общо 18 часа, спи през нощта. Териториите на двойките в НП „Централен Балкан“ и ПП „Рилски манастир“ са по 50-150 ha, постоянни са и се маркират гласово целогодишно, най-активно през гнездовия период и есента; по 6,5 и 15 km трансекти са установени 3, съответно 6 двойки (Симеонов и др., 1990; Големански и др. (ред.), 2015).

Характерно местообитание

Обитава стари иглолистни, букови, елово-букови и крайречни гори между 1000 и 1930 m н. в. За ловуване предпочита открити места до сечища, тресавища, ливади, пътища и до вода. Изисква богат избор от подходящи хралупи за размножаване, въпреки че ношува предимно между клоните или по стволите на дърветата. През зимата може да се премести в широколистна смесена гора с малко иглолистни дървета или в близост до населени места (Cramp and Simmons, 2004). В Родопите предпочитани са стари (неповлияни от човека) гори от обикновен смърч (*Picea abies*), смесени гори от смърч и обикновен бук (*Fagus sylvatica*), смърч и бял бор (*Pinus sylvestris*), обикновен бук и обикновена ела (*Abies alba*) на надморска височина между 1417 и 1930 m. Много от местата, където се среща, са разположени в най-горните течения на реки, във водосборите, където преобладават стари смърчови гори. Често в същите райони има мочурливи ливади сред горите. Възрастта на горите е най-често между 80 и 160 години (Shurulinkov et al., 2007). Количеството паднала мъртва дървесина в гората положително повлиява избора на място за гнездене на врабчовата кукумявка (Nikolov et al., 2022). Характерни местообитания са различни типове букови гори (9110, 9130, 9150, 9270), иглолистни гори (91CA, 91BA, 9410, 95A0, 9530) и крайречни гори (91E0) по Директивата за местообитанията (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

В Централна Европа извън гнездовия период храната се състои от птици (главно пойни) – около 60%, мишевидни гризачи и земеровки. Запасява се за зимата: в хралупи са намирани до 97 жертви (Големански и др. (ред.), 2015). Проучване в Словакия показва, че през размножителния сезон врабчовата кукумявка ловува пойни птици (най-често от сем. Sylviidae, Turdidae, Paridae, Fringillidae) и дребни бозайници (сем. Soricidae, Muridae) с тегло до 40 гр. В гнездовия период в храната преобладават птиците над бозайниците. Извън гнездовия период делът на птиците намалява значително и тогава бозайниците стават предпочитана храна (Šotnár et al., 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто и разпръснато разпространение, по-плътно във високите части на Рила и Централна Стара планина, с по-отдалечени гнездовища в Западни Родопи, Витоша, Славянка и Пирин. Според Янков (отг.ред.), 2007) в страната гнездят 30-120 двойки, числеността е равномерна и ниска във всички находища (по-малко от 10 дв./кв). Според Shurulinkov et al. (2007) националната популация се оценява на 240-290 гнездящи двойки. Плътността на популацията в Западни Родопи е определена на 2,18 инд./10 km². В Рила средната плътност е 3,9 инд./10 km² (Pačenovsky & Shurulinkov, 2008).

Приоритетен за опазване застрашен от изчезване вид (ЗБР, Приложение II), защитен на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение III). Включен в Приложение I на Директивата за птиците. Включен в Червена книга на Р България (2015) в категория „застрашен“ (EN). Около 70% от популацията на вида е защитена в рамките на НП „Централен Балкан“ и НП „Рила“ и ПП „Рилски манастир“ и мрежа от строги резервати в тях. Според IUCN е в категория Least Concern (LC) за територията на континентална Европа (2020) и за света (2016).

Съгласно Докладването през 2019 г. (2005-2018 г.) видът се опазва като гнездящ с популация между 120 и 220 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) – увеличаваща се. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) тенденции в разпространението на вида са стабилни. В Натура 2000 са обхванати между 110 и 210 двойки, а тенденцията е стабилна.

При Докладването по чл. 12 от 2019 г. за гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: „Превръщане на едни видове гори в други, включително монокултурни (B02)“ и „Повторно залесяване с неместни или нетипични видове или интродуциране на такива видове (включително нови видове и ГМО) (B03)“.

Като отрицателно действащи фактори в Червена книга на Р България (2015) са посочени изсичането на стари иглолистни и букови гори и фрагментиране на масивите им. Конкуренция на горската зидарка и сънливците за хралупи (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 13 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е постоянен, размножаващ се с численост 9 двойки, което представлява около 4,1 - 7,5 % от националната популация. Оценката за численост и плътност на популацията е „B“. Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията е изолирана (оценка „A“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Врабчовата кукумявка е включена в т. 2 на заповедта за обявяване на защитена зона Рила буфер (РД-229 от 11 март 2020 г.). Според Спиридонов и Янков (2007), врабчовата кукумявка е включена в списъка с видове, обект на опазване в ОВМ „Рила“ с 20 – 35 двойки (включва териториите на настоящите 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“). Според Pačenovský & Shurulinkov (2008), в Рила са установени 9 двойки (територии) и плътността на популацията на вида е оценена на 0,39 територии на 1 km². През октомври 2005 г. има установено обаждане на мъжки в района на Крива река на около 3 km под яз. „Белмекен“ (Shurulinkov & Stoyanov, 2006). При проучването за доклада за 33 „Рила буфер“ от 2021 г., популацията на врабчовата кукумявка е оценена на

35 двойки (територии), като местообитанието, което предлага зоната (7724,98 ha) може да поддържа 55 двойки (територии). Авторите на доклада смятат, че числеността на вида в СФ е подценена и следва да бъде увеличена.

По данни от eBird врабчовата кукумявка е наблюдаван в районите на хотел „Малъовица“ (Dimitar Dimitrov), х. „Мечит“ (Stanislav Dimitrov), парк Искровеце Боровец (Alexander Cherinko), курорта „Боровец“ (Veselina Shumanova, Simeon Gigov), х. „Чакър Войвода“ (Dimitar Dimitrov), яз. „Белмекен“ (Simeon Gigov, Colin Steer), ПАВЕЦ „Белмекен“ (Nick Bonomo) и с. Добърско (Mark Lewis). Данните, получени от анкетно проучване сред фотографии на диви животни потвърждават находищата в района на х. „Чакър Войвода“ и х. „Мечит“ (Петя Петкова, Иван Николов, Ивайло Зафиров, Яна Барзова, Десислава Топалова, Николай Колев). Данните от observation.org също потвърждават находищата в района на курорта „Боровец“ и х. „Чакър Войвода“. По данни от ДНП „Рила“, вида е регистриран в района на яз. „Чаира“ и яз. „Белмекен“ (П. Шурулинков, Г. Даскалова, април-май 2015 г.). По време на теренните проучвания през есента на 2023 г. врабчова кукумявка беше установена в района на хотел Малъовица, яз. „Белмекен“ и курорт „Семково“. По всяка вероятност числеността в СФ следва да бъде коригирана, предвид актуалната информация от доклада през 2021 г.

Основна заплаха за вида в зоната са горско-стопанските и дърводобивни дейности, особено по време на размножителния сезон.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 35	Определена от доклада „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 Рила буфер“ (2021), където са установени 35 двойки / територии.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 35 гнездящи двойки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания за вида	ha	Най-малко 10332	Изчислена на база на модел за иглолистни гори с естествен произход в диапазона 1400-2000 m н.в., полигони с площ над 0,5 ha. Общо: 10331,64 ha. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 10332 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания за вида	ha	Най-малко 13441	Изчислена на база на модел за пасища, ливади, торфища в диапазона 1400-2000 m н.в. плюс гнездовите местообитания.	Поддържане площта на подходящите хранителни местообитания за вида в защитената

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	зона в размер на най-малко 13441 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящото местообитание на вида в зоната – количество мъртва дървесина (претеглена средна стойност)	% или м ³ /ha	Най-малко 10% от наличността, но не по-малко от 25 м ³ /ha	Количеството паднала мъртва дървесина в гората положително повлиява избора на място за гнездене на врабчовата кукумявка (Nikolov et al., 2022). Предложеният показател определя мъртвата дървесина като процент от наличните горски насаждения. Колкото по-голяма е наличността, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина, изчислен в м ³ /ha. Въпреки това, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на вида, в зависимост от наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да бъде по-малко от 25 м ³ /ha. Трябва да се избере по-високата от двете стойности, изчислена в м ³ /ha - или 10% от наличността на ha, или 25 м ³ /ha.	Подобряване на количеството мъртва дървесина до достигане на целевата стойност от поне 10% от наличността, но не по-малко от 25 м ³ /ha.

7. Необходимост промени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ за вида:

- Промяна в числеността от 9 – 9 дв. на 35 – 55 дв. на база на доклада „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 Рила буфер“ (2021);
- Промяна в категорията за численост и плътност на популацията от „В“ на „А“, поради завишената численост на вида.

Species						Population in the site					Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A217	<i>Glaucidium passerinum</i>			p	35	55	p	C	G	A	B	A	A

Автори: Димитър Димитров, Петър Димов (карти)

2.10 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A223 *AEGOLIUS FUNEREUS* (ПЕРНАТОНОГА КУКУМЯВКА)

1. Код и наименование на вида: A223 *Aegolius funereus* (Пернатонога кукумявка)

2. Кратка характеристика на вида

Сова със сравнително дребен размер – дължината на тялото е 22-27 cm, а размахът на крилата – 50-62 cm, женските индивиди са тежки от мъжките. Оперението от горната страна на тялото е кафяво със светли петна, а долната страна на тялото е светла с кафяви петна. Има светъл лицев диск, ирисът на очите е жълт. Налице е възрастов диморфизъм - младите са изцяло кафяви, без напетняване на тялото и с тъмен лицев диск (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен вид. Токува в периода от март до май и рядко през есента – септември-октомври. Гнезди в дупки на черния кълвач и естествени хралупи. През април до началото на май женската снася 4–7 яйца. Инкубационният период е 25–29 дни, мътенето и храненето на малките се извършва единствено от женската. Малките напускат гнездото на 30–32-дневна възраст. Предимно нощно активен вид, поради което рядко може да бъде наблюдаван, най-често се установява по характерното обаждане (Симеонов и др., 1990).

Характерно местообитание

Гнездови местообитания на вида по класификацията на Палеарктичните местообитания на Съвета на Европа са: 42 Иглолистни гори, (особено от *Picea abies*, *Pinus heldreichii* и *P. peuce*, *P. sylvestris*) и 43 Смесени гори. Установено е предпочитание на вида към стари и рядко в 41 Широколистни гори (предимно от *Fagus sylvatica*) (Янков (отг. ред.), 2007). Най-често се среща на надморска височина между 900–2100 m, но по изключение вида може да бъде установен и до около 300 m н. в. Установено е, че предпочита стари гори с достатъчно мъртва дървесина (Nikolov et al., 2022).

Хранене

Видът се храни с дребни бозайници, по-рядко с птици и насекоми.

2. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Видът е глациален реликт и се среща във високите планини - Рила, Пирин, Западни Родопи, Витоша, Централна и Западна Стара планина, Осоговска планина, Славянка, Плана и Странджа (Николов и др., 2001; Янков (отг. ред.), 2007). Тенденцията на числеността е определена ката Стабилна (Янков (отг. ред.), 2007). В проучване върху плътността на заетите гнездови територии в подходящи местообитания в Пирин е установена плътност от 6,9 гн. тер./10 km², съпоставима с данни от Западни Родопи (Nikolov et al., 2022).

Съгласно Докладването по Чл. 12 през 2019 г., числеността на популацията на вида е оценена между 700 и 1200 двойки, краткосрочната численост (2000-2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната численост (1980–2018 г.) е стабилна.

Видът е включен в Червената книга на Р. България, като уязвим вид (VU) (Големански и др. (ред.), 2015). Включен е в Приложение I на Директивата за птиците. Според класификацията на IUCN, пернатоногата кукумявка е в категория незастрашен (LC) и със стабилна европейска популация (BirdLife International, 2021). Видът е приоритетен за опазване, застрашен от изчезване вид (ЗБР, Приложение 2), защитен на цялата територия на страната (ЗБР, Приложение 3).

Основните заплахи за вида са: загубата на местообитания, интензивното горско стопанство, инфраструктурното развитие във връзка със ски спорта и туризма, както и пожарите (Големански и др. (ред.), 2015). В Докладването по Чл. 12 през 2019 г. са упоменати следните заплахи: B02 – Превръщане в други видове гори, включително монокултури и B03- Залесяване или интродуциране на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО).

Видът се среща в 17 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

3. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ за данни на зоната видът е гнездящ (постоянен), като популацията се оценява на 55 двойки, което представлява 4,6-7,8% от националната гнездяща популация (оценка „B“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията е изолирана (оценка „A“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

През есента на 2002 и пролетта на 2003 г. видът е бил отчетен на четири места в Рила планина: на Кирилова поляна, при Рилски манастир, при „Гюлечица“ и при Мальовица (Shururlinkov and Stoyanov, 2005). Shururlinkov and Stoyanov (2006) съобщават три находища на вида от Рила планина през 2005 г.: над х. Тръстеник, около кк „Семково“ и местността „Шишковци“ в южна Рила. В Червена книга на България по данни от периода 1995 – 2010 г. за Рила планина са посочени да гнездят 300-400 двойки (Големански и др. (ред.), 2015). По време на изграждането на мрежата Натура 2000 в страната за ОВМ Рила (включва настоящите 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“) за ператоногата кукумявка са посочени 50 – 60 двойки (Спиридонов и Янков, 2007). Според настоящите СФ на 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“ двойките са 135 – 165. В Атласа на гнездящите птици в България (Янков (отг. ред.), 2007) в рамките на Рила планина са отбелязани 9 UTM квадрата, в които се среща ператоногата кукумявка.

По време на теренни изследвания за Доклад „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер“ (2021) в границите на зоната са установени 35 територии. Съгласно изработен дедуктивен модел на вида, гнездовите му местообитания в зоната са с площ 8078,48 ha. Така плътността на вида се определя на 0,008 територии/ha, като за зоната числеността на вида възлиза на около 60 територии. Високият брой регистрирани територии по този проект, показват, че зоната поддържа представителна популация на вида.

В платформата eBird има регистрирани наблюдения на вида от пет находища. Според достъпните данни в Observation, през размножителния сезон видът не е отчетен в Рила. По време на теренните проучвания през 2023 г., осъществени от екипът на ИБЕИ-БАН видът е регистриран шест пъти – над Овнарско, над ПАВЕЦ „Чаира“, при почивна база „Гюлечица“, над с. Черна Места, на юг от ПАВЕЦ „Белмекен“ и в комплекс „Семково“.

Като обобщение на казаното до момента, минималната численост, посочена в СФ за вида в зоната е актуална и реалистична и може да остане без промяна и да бъде заложена като целева стойност. Като максимална численост, на база изчисленията за площта на подходящото местообитание 12128 ha / 130 ha среден размер на териториите за страната (Прил. 7 на НСМСБР, раздел птици) се получава, че може да има максимум 80 територии или двойки. Предлагаме промяна в максималната численост на вида от 55 на 80 двойки.

Основна заплаха за вида в зоната са горско-стопанските и дърводобивни дейности, особено по време на размножителния сезон.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 55	Определена на база на СФ на зоната, извършеното теренно проучване през гнездовия период на 2023 г. и Докладът за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер“	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер на най-малко 55 гнездящи двойки.
Местообитание на вида: Площ на подходящо гнездово и хранително местообитание на вида	ha	Най-малко 12128	Площта е получена на база на модел за иглолистни гори на минимална възраст 80 години с естествен произход в диапазона от приблизително 1100 до 2000 m н.в., полигони с площ над 0,5 ha. Обща площ 12128,52 ha (11665,90 в алпийския и 462,62 в континенталния район). Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на гнездовото местообитание в размер на най-малко 12128 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната– количество мъртва дървесина (средно притеглена стойност)	% или м ³ /ha	Най-малко 10% от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м ³ /ha	Установено е, че предпочита стари гори с достатъчно мъртва дървесина (Nikolov et al., 2022). Предложеният параметър определя мъртвата дървесина като процент от запаса на насажденията. Колкото по-голям е този запас, толкова по-голям е обемът на мъртвата	Подобряване на количеството мъртва дървесина достигане на целева стойност от най-малко 10 % от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м ³ /ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			дървесина, преизчислена в m ³ /ha. Въпреки това, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на вида, в зависимост от наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да бъде по-малко от 25 m ³ /ha. Трябва да се избере по-високата от двете стойности, изчислена в m ³ /ha - или 10% от наличността на ha, или 25 m ³ /ha.	

7. Необходимост от промени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ на зоната:

- Като максимална численост, на база изчисленията за площта на подходящото местообитание 12128 ha / 130 ha среден размер на териториите за страната (Прил. 7 на НСМСБР, раздел птици) се получава, че може да има максимум 80 територии или двойки. Предлагаме промяна в максималната численост на вида от 55 на 80 двойки.

Species						Population in the site					Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A223	<i>Aegolius funereus</i>			p	55	80	p	C	G	B	B	A	A

Автори: Невена Иванова, Петър Димов (карти)

2.11 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A224 *CAPRIMULGUS EUROPAEUS* (ЕВРОПЕЙСКИ КОЗОДОЙ)

1. Код и наименование на вида: A224 *Caprimulgus europaeus* (Европейски козодой)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 26-28 см. Темето и гърбът сивокафяви с тъмнокафяви надлъжни петна, препаски и шрихи. Плещите с прекъсната, често неясна белезникаво охриста ивица. Маховите пера тъмнокафяви на върховете с ръждивокафяви и сиво пепеляви пъстрини. На външното ветрило на първите три първостепенни махови пера по едно голямо бяло петно. Опащата сива или сивокафява с неправилни, напречни тъмни препаски. Върховете на външните две двойки опашни пера бели. Гърлото червено кафяво

с напречни вълнообразни пъстрини. Женските без бели петна по опашката и крилата (Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящ, и прелетен вид. Размножителния период е от средата на май до средата на юли. Пролетният прелет е в началото на май а през есента е наблюдаван до средата на октомври (Нанкинов и др., 1997).

Характерно местообитание

Гнезди в разредени гори с поляни, просеки, сечища, оазисни горички и групи дървета сред открити пространства, хълмисти склонове с храсти (Нанкинов и др., 1997), широколистни листопадни гори от *Quercus sp.* и *Carpinus orientalis* Иглолистни гори (Янков отг. ред., 2007). Подходящи местообитания за гнездене на вида са - 40C0, 91G0, 91E0, 91I0, 91F0, 91H0, 91M0, 91Z0 (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Ентомофаг, като лови насекомите нощем в полет. Храни се предимно с молци.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто разпространение на по-голямата част от територията на страната, без някои райони с оскъдна карстова и дървесна растителност. В редица райони е с по-разпръснато разпространение (Янков (отг. ред.), 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Включен в Приложение 3 на ЗБР. С категория SPEC3 за България (BirdLife International, 2017). Според IUCN – слабо засегнат LC (Least Concern) за континентална Европа и ЕС (BirdLife International, 2021).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), гнездящата популация е оценена на 10 000 – 20 000 двойки, като краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2001 – 2018 г.) е оценена на стабилна. Дългосрочната тенденция (1980 – 2018 г.) на популацията също е стабилна.

За гнездящата и мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: B05 - Изсичане без повторно залесяване или естествен подраст.

Видът се среща в 71 зони от мрежата Натура 2000 и във всички тях е с оценка на популацията по отоношение на численост и плътност различна от „D“.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ, видът се опазва в зоната само като размножаващ се с численост 83 двойки, което е 0,4 - 0,8 % от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро съхранение (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност. Качеството на данните е средно М, Moderate – базирани на частични данни с екстраполация.

5. Анализ на наличната информация

При изграждането на Натура 2000 в България за ОВМ „Рила“ (включва настоящите 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски-манастир“) са посочени 150 – 300 двойки за европейския козодой (Спиридонов и Янков, 2007). В съвременните СФ на 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“ са посочени общо 199 – 229 двойки.

Козодоят е посочен във видовият състав на птиците срещащи се в НП „Рила“ (План за управление на НП „Рила“ 2001-2010 г.) както и в Плана за управление на ПП „Рилски манастир“ (2004-2013). По време на теренни изследвания за Доклад „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското

дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер" (2021) в границите на зоната козодоят е регистриран еднократно. Според същият доклад зоната е прекалено „студена“, прекалено гориста, с много малко открити пространства, докато видът предпочита по-разредени и/или нискоствъблени широколистни гори и храсталаци; От картираните като подходящи местообитания по дедуктивен модел (24628,76 ha), единствено пригодни са тези в най-южната част на зоната – разредени дъбови гори източно от Долно Осеново, където обаче видът не е бил регистриран. Възможно е голямата надморска височина да прави тези местообитания субоптимални. По време на теренните проучвания в зоната през 2023 г., осъществени от екипът на ИБЕИ-БАН вида беше отчетен само веднъж – на 7 юни 2023 г. В платформата eBird има регистрирано едно наблюдения на вида – 1 инд. в района на Боровец през юли 2022 г., но то е извън зоната. Според атласът на гнездящите птици, козодоят е по-многочислен в нископланинските и хълмисти райони на планините (Янков (отг. ред.), 2007), но в същото е посочен в 21 UTM 10x10 km квадрата за Рила планина със средна численост.

Восоките стойности на численостите от СФ не се потвърждават от наличните данни предоставени от ИАОС, както и доклада „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер" (2021), така и от онлайн базираните платформи за събиране на орнитологична информация (eBird, SmartBirds, Observation) и от теренните данни на екипа на ИБЕИ-БАН. В тази връзка, предлагаме редуциране на числеността на вида от 83 на 2 двойки. По методът на екстраполацията, при положение, че сме покрили около 1400 ha от подходящото местообитание, а общата площ на пригоните местообитания в зоната е 2875 ha, и сме установили само един пеещ мъжки, излиза, че към момнета в зоната има 2 двойки. Сходна численост се получава и при екстраполацията на данните от доклада „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер" (2021).

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Пеещи мъжки	Най-малко 2	Определен на база теренното проучване през юни 2023 г. и докладът за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер“.	Поддържане на популацията на вида в размер от най-малко 2 пеещи мъжки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания за вида	ha	Най-малко 1039	Гнездовите местообитания са изчислени на база на модел за широколистни гори - основно дъб, габър, трепетлика, до около 1900	Поддържане на площта на подходящото гнездово местообитание на вида в защитената

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			m н.в. Обща площ 1039,47 ha. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	зона, в размер на най-малко 1039 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания за вида	ha	Най-малко 1836	Хранителните местообитания са изчислени на база на модел за храсталаци, пасища и ливади до 2 км от гнездовите местообитания, само площи над 0,5 ha. Общо за 33 Рила буфер 1835,76 ha. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на площта на подходящото хранително местообитание на вида в защитената зона, в размер на най-малко 1836 ha.
Местообитание на вида: Употреба на пестициди в подходящото хранително местообитание на вида в 33	% от площта на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната, в които не се използват пестициди или те са квалифицирани като „продукти за растителна защита с нисък риск“, съгласно Регламент (ЕО) № 1107/2009	В 100% от площта на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната не се използват пестициди или се използват пестициди, които са квалифицирани като „продукти за растителна защита с нисък риск“, съгласно Регламент (ЕО) № 1107/2009	Видът ловува във въздуха и по тази причина не е пряко свързан с типа земеползване, при условие, че начинът на управление на земеделските земи не води до намаляване на наличието на плячка. Качеството на местообитанието може да се влоши при използване на пестициди, намаляващи количеството на молците. Към настоящия момент не е налична информация в какъв процент от земеделските земи се използват „продукти за растителна защита с нисък риск“. Поради тази причина е формулирана междинна цел.	Междинна цел: да се увеличи процентът на земеделските земи, в управлението на които се използват „продукти за растителна защита с нисък риск“.

7. Необходимост от промени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Данните за числеността на вида не кореспондират с тези посочени в стандартният формуляр на зоната (обновен през ноември 2021 г.). Популацията на вида в зоната е с много по-малки числености и за това предлагаме да се направи корекция в стандартният формуляр и да се посочи численост 2-83 пеещи мъжки;
- Промяна в оценката за качество на данните от „М“ на „G“ поради целенасочено приложената методика и анализа за пригодните местообитания на вида в зоната.

Species						Population in the site					Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>			r	2	83	males	C	G	C	B	C	C

Автори: Невена Иванова, Петър Димов (карти)

2.12 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A236 *DRYOCOPUS MARTIUS* (ЧЕРЕН КЪЛВАЧ)

1. Код и наименование на вида: A236 *Dryocopus martius* (Черен кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 45-47 cm. Размах на крилата: 64-68 cm. Черният кълвач е най-големият кълвач, който се среща в България. Има полов и възрастов диморфизъм. Мъжкият е черен, само челото, темето и тилът са червени. Клюнът е кехлибареножълт. Ирисът жълт. Челото и темето на женската птица са черни, а само тилът ѝ е червен. Оперението на младите е с кафеникав оттенък. При полет правят впечатление голямата глава и тънкият врат. Маха бързо с крила и лети с гмуркащ полет. През пролетта силно „барабани“ с клюна по дърветата; често издава кресливо „кри-кри-кри“ или провлачено „миуюю-миуююмиую“, наподобяващо крясъка на обикновения мишелов или мяукането на котка (Симеонов и др., 1991; Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

Черният кълвач е палеарктичен вид, който обитава тайгата и зоната на широколистните гори в Евразия. Ледников реликт. Сравнително рядък на Балканския полуостров. Гнездовата численост в Европа е оценена на 1110000-1820000 двойки (BirdLife International, 2017). В България е постоянен вид. С петнисто разпространение в планинските гористи части на страната – Рило-Родопския масив, Стара планина, Средна гора, Витоша и околните ѝ планини, Странджа и др., до горната граница на гората. Разпръснато или групирано в съседни квадрати в равнинните райони с гори (Лудогорие, Добруджа, крайбрежието на р. Дунав и някои части на Дунавската равнина, Тракийската низина и др.). Към 1990 г. разпространението е силно разширено и обхваща и ниските райони по крайбрежието на р. Дунав, Дунавската равнина и др. През периода 1990–2005 г. относителната численост на вида в някои планински райони намалява (Западни Родопи), което съвпада с интензивните сечи след 1990 г., но като цяло популацията продължава да нараства. Наблюдава се все по-често гнездене в населени места и в по-млади гори с изкуствен произход. Общата численост в България е 1500-3500 двойки (Янков (отг. ред.), 2007). Размножителният период е май-юни. Гнезди в хралупи на височина 8-30 m. Отворът на хралупата е правоъгълен. Гнездото е без постелка. Пълното люпило е 3-6 яйца. Мътенето продължава 12-14 дни. Малките напускат гнездото на 27-28 дневна възраст. В планински букови гори има плътност от около 10 двойки/ 100 ha, а в горите от бяла мура, черна мура и черен бор до 2 двойки/100 ha (Нанкинов и др., 1997). Участъците на двойките в стари иглолистни гори са около 300 ha, в букови – 400 и в дъбови 500–600 ha. В гори с малко отмиращи и едроразмерни дървета участъкът на една двойка е на площ 1000–1600 ha (Големански (гл. ред) (2015).

Характерно местообитание

Гнезди в стари иглолистни, широколистни гори (планински букови) и смесени гори, а също и в алувиални, и много влажни гори. По-рядко в стари градски паркове и градини (особено такива от лесопарков тип) и в крайречни пояси ивици дървета, храсти и мозайки от тях. Разпространен до 2100 m надморска височина. Проучване на избора на местообитания в Алпите показва, че черният кълвач предпочита бял бор (*Pinus sylvestris*) за хранене, вероятно поради изобилието от мравки и обикновен бук (*Fagus sylvatica*) за гнездене и нощуване (Восса et al., 2007). Видът предпочита гори в по-късни етапи на сукцесия - високи дървета с голям диаметър, повече мъртви дървесни отломки, особено големи дънери, гъсти корони на дърветата (Khanaposhtani et al., 2012). Изследване в Швеция на храненето на черния кълвач през зимата разкрива, че от различните видове мъртва дървесина най-важният хранителен субстрат са отсечените дънери. Мравки *Camponotus herculeanus* са основният хранителен ресурс, намерен в изпражненията (Mikusiński, 1997). В Южна Европа предпочита буковите гори в сравнение с по-северните райони на Европа, където видът е регистриран в поширок спектър от горски видове дървета (Angelstam & Mikunsinski 1994).

Хранене

Хранят се с яйца, ларви и възрастни короеди, ликоеди, хоботници, сечковци, листоеди, мравки и др., по-рядко използва семена на широколистни и иглолистни дървета (Нанкинов и др., 1997).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Приоритетен за опазване застрашен от изчезване вид (ЗБР, Приложение 2), защитен на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение 3). Включен в Червената книга на Р България в категория „уязвим“ (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между 4500 и 8000 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) тенденция са увеличаващи се. Посочени са следните заплахи: „Превръщане в други видове гори, включително монокултури“; „Залесяване или въвеждане на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО)“. В Червената книга са посочени като заплахи изсичането на старите гори и санитарните сечи. Намаляване на хранителната база, в частност на червената мравка. Конкуренцията на сивия, белогръбия и зеления кълвач. Тясната специализация към храна и местообитание (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 64 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е размножаващ се, постоянен с численост от 10 двойки, което представлява 0,12–0,22 % от националната популация. Оценката за численост и плътност на популацията е „С“. Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

От направения литературен обзор е трудно да се отдели информация за вида в конкретната ЗЗ, тъй като повечето публикувани данни са за НП „Рила“ или за ОВМ „Рила“.

Черният кълвач е посочен за ОВМ „Рила“ с 85-100 гнездящи двойки (Спирidonов и Янков, 2007). Трудно е обаче, да определим кои от тях попадат в рамките на 33 „Рила буфер“, тъй като цитираната численост е за територията на цялото ОВМ, част от което е и защитена зона „Рила буфер“. При събиране на численостите от настоящите СФ на 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“ се получават 99-119, което е малко по-висока но сходна численост с обявената през 2007 г.

В района на Рила, видът е съобщен при Белово, Радуил и Рилски манастир, а през 60-те години на XXв. е съобщен за Боровец (Янков (отг. ред.), 2007).

Проучванията след 1980 г. сочат по-широко разпространение в планините и нови находища в равнините (Големански и др. (ред.), 2015). Основен хабитат за вида са смесени широколистни гори в ниския планински пояс, букови и елово-букови гори и смърчови и смесени иглолистни гори.

Интензивното изсичане на старите гори преди и след 1950 г. донякъде обяснява осезаемият спад в числеността на националната популация през 1960-1975 г. Впоследствие тя започва да се възстановява и след 1980 г. да заема интензивно по-ниските части на страната (Янков (отг. ред.), 2007). През зимата скита и в равнинни гори, където не се среща през гнездовия период (Нанкинов и др., 1997). През последните години се наблюдава все по-голяма степен на заселване на разнообразни типове гори, вкл. и в равнини райони и градски паркове, насочващо към висока адаптивност на вида.

Съгласно СФ (актуализиран 2021 г.) в 33 „Рила буфер“ има 10 гнездящи двойки. Според докладът за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“, в границите на зоната са регистрирани 366 наблюдения на вида, като най-висок процент на вида е регистриран в района на Предела-Добърско, както Боровец и Самораново.

Съгласно цифров модел с регистрации и оптимални местообитания на вида, подходящи за Черния кълвач са старите, широколистни и иглолистни гори на възраст над 80 г и в района на UTM квадрати GM 05, GM 07 и FM 95.

При целенасочените изследвания за набавяне на конкретна и изчерпателна информация относно присъствието и числеността на вида в защитената зона през 2023-2024 г. той е установен 17 пъти. Резултатите от теренните проучвания в периода 2018-2020 г., извършени в рамките на проект „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер“, са установени 88 територии. Съгласно дедуктивния модел на вида, гнездовите му местообитания в зоната са с площ 21898,18 ha, като по този начин плътността на вида се определя на 0,008 територии/ha, като за зоната числеността на вида възлиза на 175 територии.

В данните получени от ИАОС (2020 и 2022) и ДНП „Рила“ (2015) черният кълвач е установен 26 пъти в 33 „Рила буфер“.

Съгласно данни в Observation.org, през размножителния сезон 4 птици са наблюдавани в района на Боровец (Leiner, Vanheueverswyn).

Предвид наличната информация от теренните проучвания, предлагаме актуализиране на числеността на популацията за зоната в размер на 26-82 двойки. Минималната численост се базира на теренното проучване, осъществено от екипа на ИБЕИ-БАН през 2023 г. и площта с подходящи местообитания за вида в зоната. Максималната численост е получена от изчислената площ с подходящи местообитания за вида в зоната, разделено на средни размер на територията 200 ha (Прил. 7 на НСМСБР, раздел птици).

Като основна заплаха за вида в зоната може да се посочат горско-стопанските дейности и замърсяването с битови отпадъци.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 26	Въз основа на проведените теренни проучвания през 2023 г., изчислената площ с подходящи местообитания и частта, която е покрита при проучването се получават 26 дв. в зоната към момента.	Поддържане числеността на гнездовата популация в размер на най-малко 26 двойки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания за вида	ha	Най-малко 16546	Изчислена на база модел за гори с естествен произход, над 80 г., всички дървесни видове, полигони над 0,5 ha Обща площ 16545,80 ha. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на площта с подходящи местообитания в размер на най-малко 16546 ha.

7. Необходимост промени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Предвид наличната информация от теренните проучвания, предлагаме актуализиране на числеността на популацията за зоната в размер на 26-82 двойки. Минималната численост се базира на теренното проучване, осъществено от екипа на ИБЕИ-БАН през 2023 г. и площта с подходящи местообитания за вида в зоната. Максималната численост е получена от изчислената площ с подходящи местообитания за вида в зоната, разделено на средни размер на територията 200 ha (Прил. 7 на НСМСБР, раздел птици).

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat	D.qual	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A236	<i>Dryocopus martius</i>			p	26	82	p	C	G	C	B	C	C

Автори: Николай Караиванов, Петър Димов (карти)

2.13 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A868 *LEIOPICUS MEDIUS* (СРЕДЕН ПЪСТЪР КЪЛВАЧ)

1. Код и наименование на вида: A868 *Leiopicus medius* (среден пъстър кълвач) = A238 *Dendrocopos medius*

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 20-22 cm. Размах на крилата: 33-34 cm. По-дребен от големия пъстър и сирийският пъстър кълвач. Възрастните са с черни гръб и надопашка, бели плещи и бели ивици по крилата; челото е беззникаво, а темето и тилът са червени;

черната ивица по бузата не се свързва с тила, клюна и раменете; гърдите и коремът са белезникави с надлъжни черни ивици, а подопашката е червена. Най-силно подвижният кълвач, който рядко се застоява за кратко време на едно място. Каца както по ствола, така и по страничните клони на дърветата (Нанкинов и др., 1997; Симеонов и др., 1991).

Характер на пребиваване в страната

Гнезди в Европа от Югозападна Швеция и Белгия до Централна Франция, Югозападна Испания, Италия и Балканския полуостров до Гърция включително, също в най-западните и югозападните части на Европейската част на Русия до Калининградската област и Литва, околностите на Москва, Харков и Източна Украйна. Гнездовата численост в Европа е оценена на 301000-678000 двойки (BirdLife International, 2017). В България е постоянен вид, като през зимата се среща по-често в равнините. С петнисто и разпръснато разпространение на по-голямата част от територията на страната, по-плътно в планините, районите с равнинни гори и по поречията на някои от по-големите реки (Дунав, Тунджа, Марица, Струма, Арда и др.). С отделни находища в Дунавската равнина, Тракийската низина и други по-ниски райони. Според Янков (отг. ред.), (2007) числеността в страната наброява 12000–20000 двойки. Гнезда са установени на бук и елша. В други части на Европа гнезди в хралупи на широколистни дървета на височина от 1-2 до 20 m. Хралупата се дълбае от двете птици. Пълното люпило е 4-8 яйца. Мътят и двете птици в продължение на 12-14 дни. Малките напускат гнездото на 20-23 дневна възраст. В стомасите на отстреляни екземпляри са установени остатъци от сем. *Ipidae*, сем. *Formacidae*, сем. *Cerambycidae*, растителни части (Нанкинов и др., 1997).

Характерно местообитание

Гнезди в стари широколистни и смесени листопадни гори (особено дъбови), алувиални и много влажни гори и храсталаци, включително по-широки и с повече дървета крайречни ивици, както и стари овощни градини, дървесни и храстови плантации. Порядко се среща в смесени гори, иглолистни гори и градски паркове и градини, най-вече в такива от лесопарков тип. Разпространен на надморска височина до 1500 м (Янков (отг. ред.), (2007)).

Предпочитани дървесни видове за хралупи в блатисти гори са черна елша (*Alnus glutinosa*) и планински ясен (*Fraxinus excelsior*), докато в дъбово-габаровите гори са обикновен габър (*Carpinus betulus*) и обикновен дъб (*Quercus robur*) (Robles et al., 2021; Hebda et al., 2016). Според Müller et al. (2009) средният пъстър кълвач обитава гори със средна възраст повече от 95 години, като диаметъра на дърветата на нивото на гърдите трябва да е повече от 36 cm. Заплаха за гнездовата популация на средния пъстър кълвач е фрагментацията на дъбовите гори. Друго изследване в Полша (Kosiński and Kempa, 2007) установява, че гнездовата плътност на вида е 0,9-1,0 територии на 10 ha. Средният диаметър на дърветата на нивото на гърдите, в които видът си прави гнезда трябва да е повече от 56 cm.

Хранене

Средните пъстри кълвачи се хранят главно върху широколистни дървета с груба кора. Най-използваните дървесни видове са дъбовете, но могат да се хранят и върху букове (*Fagus sylvatica*), тополи (*Populus* spp.), елши (*Alnus* spp.), брези (*Betula* spp.) или върби (*Salix* spp.). Независимо от дървесните видове, средните пъстри кълвачи предпочитат дървета с голям диаметър - поне 36 cm. Хранят се предимно върху живите части на короната на дърветата. Мускулите на врата и клюна са по-слаби при средния пъстър кълвач в сравнение с другите кълвачи. Затова предпочитат дървета с по-мека дървесина за издълбаването на хралупа. В действителност този кълвач често използва изгнили дървета, живи дървета с гниеща мека дървесина или дънери.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто разпространение на територията на страната, по-плътна е популацията на вида в планините – Стара планина, особено Източна Стара планина, Странджа, Рила и Пирин.

Приоритетен за опазване застрашен от изчезване вид (ЗБР, Приложение 2), защитен на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение 3). Не е включен в Червена книга на Р България (Големански и др. (ред.), 2015). За територията на континентална Европа и Европейския съюз – слабо засегнат (LC) (BirdLife International, 2021). Няма SPEC категория (BirdLife International, 2017).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2019 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между 10000 и 12000 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е неизвестна. Посочени са следните заплахи: „Преобразуване в други видове гори, включително монокултури“; „Залесяване с неместни или нетипични видове“; „Дърводобив (с изключение на гола сеч) на отделни дървета“.

Видът се среща в 64 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в 1 от тях оценката за численост и плътност на популацията е „D“.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е размножаващ се, постоянен с численост от 50 двойки, което представлява 0,4–0,5 % от националната популация. Оценката за численост и плътност на популацията е „С“. Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Средният пъстър кълвач е посочен за ОВМ „Рила“ (включва настоящите 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“) с 130-190 гнездящи двойки (Спиридонов и Янков, 2007). Трудно е обаче, да определим кои от тях попадат в рамките на 33 „Рила буфер“, тъй като цитираната численост е за територията на цялото ОВМ, част от което е и защитена зона „Рила буфер“. Според СФ на 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“ са общо 94-104 двойки, което е значително по-ниска стойност от обявената през 2007 г.

В миналото е разпространен наредко в по-ниските гористи, планински райони, като по изключение е наблюдаван в по-високите планини, напр. Мусаленския дял на Рила, над 1600 m н.в. (Янков (отг. ред.), 2007).

Съгласно СФ (актуализиран 2021 г.) в 33 „Рила буфер“ има 50 гнездящи двойки. Според Докладът за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“, в границите на зоната са установени 48 геореферирани наблюдения на вида, като най-висок процент на вида е регистриран в района на Рилския манастир и „Парангалица“.

Съгласно цифров модел с регистрации и оптимални местообитания на вида, подходящи за средния пъстър кълвач са старите, широколистни гори в района на Паничище и UTM квадрати GM 07, GM08, FM 88, FM 97 и FM 98.

Данните за вида на територията на 33 „Рила буфер“ са оскъдни. Въпреки целенасочените изследвания за набавяне на конкретна и изчерпателна информация относно присъствието и числеността на вида в защитената зона през 2023-2024 г. той не е установен.

Според публичните данни на SmartBirds има едва 4 регистрации на вида на територията на зоната в районите на – Боровец (14.07.2022, Павлина Тасева), Сапарева Баня (20.07.2018, Николай Петков), с. Пастра (2.01.2022, Ирина Матеева) и хотел Пчелина (16.07.2024, Георги Герджиков). Съгласно данни в Observation.org, през размножителния сезон 4 птици са наблюдавани в района на Боровец (Leiner, Vanheeuverswyn). Данните в eBird за вида в зоната също са малко – 1 инд. в района на с. Овчарица (24.07.2021, N. Vekov); 2 инд. в района на Паничище (27.06.2023, Alison Newberry); 1 инд. в района на Боровец (6.07.2013, Jacques Vanheeuverswyn); 1 инд. в района на Св. Спас (1.01.2024, Nadia Nopova); 1 инд. в района на с. Костенец (21.08.2022, Velina Panamska); 2 инд. в района на с. Долно Осеново (26.10.2019, Mark Lewis).

Резултатите от теренните проучвания в периода 2018-2020 г., извършени в рамките на проект „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“, са установени 43 територии. Съгласно дедуктивния модел на вида, гнездовите му местообитания в зоната са с площ 8657,67 ha, като по този начин плътността на вида се определя на 0,01 територии/ha, като за зоната числеността на вида възлиза на 86 територии.

В данните получени от ИАОС 2020 и 2022 г. и НП „Рила“ не фигурират данни за присъствието на средния пъстър кълвач в 33 „Рила буфер“.

Въз основа на наличната информация (публикувана и непубликувана), както и предпочитанията на вида към местообитанията смятаме, че посочената в СФ численост на вида в зоната към днешна дата следва да бъде коригирана. На база на получената площ за местообитанието и средния размер на територията на 1 дв. в България (50 ha) се пулочават максимум 18-19 двойки.

Като заплахи за вида могат да се посочат тези от Докладването 2019 г. – „Преобразуване в други видове гори, включително монокултури“; „Залесяване с неместни или нетипични видове“; „Дърводобив (с изключение на гола сеч) на отделни дървета“, който са валидни и за 33 „Рила буфер“.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 18	Въз основа на наличната информация (публикувана и непубликувана), както и предпочитанията на вида към местообитанията смятаме посочената в СФ численост на вида в зоната към днешна дата следва да бъде коригирана. На база на получената площ за местообитанието и средния размер на територията на 1 дв. в България (50 ha) се пулочават максимум 18-19 двойки.	Поддържане числеността на гнездовата популация в размер на най-малко 18 двойки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни	ha	Най-малко 932	Изчислена на база на модел за гори с естествен произход (дъб, елша, трепетлика), до около 1500 m н.в. В зоната липсват	Поддържане площта на подходящите местообитания за

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
местообитания за вида			овощни градини, които биха послужили като подходящо местообитание. Обща площ 932,03 ha. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	вида в размер на най-малко 932 ha.

7. Необходимост от промени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Въз основа на наличната информация, предлагаме актуализация на гнездовата численост на вида в размер на 18-19 двойки.
- Предлага се и актуализация кода и научното наименование на вида, съобразно Докладването по чл. 12 от 2019 г.

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A868	<i>Leipicus medius</i>			p	18	19	p	C	G	C	B	C	B

Автори: Николай Караиванов, Петър Димов (карти)

2.14 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A239 *DENDROCOPOS LEUCOTOS* (БЕЛОГРЪБ КЪЛВАЧ)

1. Код и наименование на вида: A239 *Dendrocopos leucotos* (Белогръб кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 24-26 cm. Размах на крилата: 38-40 cm. Гърбът е черен с бели напречни ивици. Челото е белезникаво, а останалата част на главата – червена. Гърдите са бели, коремът и подопашето – червеникави. При женските липсва червено на главата. В България се среща подвидът Южен белогръб кълвач, *Dendrocopos leucotos lilfordi*. Той обитава Балканския полуостров, Пиринеите, Апенинския полуостров, Мала Азия и Закавказието (Нанкинов и др., 1997; Мичев и др., 2012; Герджиков, 2022).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен и скитащ вид за страната. Гнезди в стари букови, буково-иглолистни и дъбови гори до 1700 m н. в., с повече мъртви и отмиращи дървета. През есента (октомври-ноември) често слиза в по-ниските части на планините, а част от птиците навлизат и в равнините, където прекарват зимата. Появяват се в нехарактерни за гнездовия период местообитания – градини, крайречни горички или групи дървета (Нанкинов и др., 1997; Големански и др.(ред), 2015); Герджиков, 2022).

Характерно местообитание

Гнезди в букови гори, от *Fagus sylvestris*, *F. orientalis*. Среща се и в още няколко типа горски местообитания: буково-смърчови, буково-елово-смърчови, буково-бял борови, буково-дъбови, дъбови и бял борови гори. Заемат своите гнездови територии в началото на март и започват активно барабанене, което се чува докъм средата на май и през юни. През есента (септември-октомври), при тихо и ясно време също се регистрира барабанене. Най-често гнездата са разположени на височина от 10-15 m, но е регистрирано гнездене в диапазона от 2,3 до 32 m над земята. Снася от 3 до 6 яйца през април и май, мътенето продължава 10-12 денонощия. При изхранването на малките участват и двете възрастни птици.

Хранене

Белогръбият кълвач се храни главно с ларви на бръмбари ксилофаги. У нас в стомашно съдържание на 5 екземпляра са установени ларви на бръмбари от сем. Iridae, Chrysomelidae, Elateridae, Lucanidae и Curculionidae, а също и семена (Нанкинов и др., 1997). Територията, нужна за изхранване на една двойка, е около 100 ha с възраст на гората над 50 години (Gorman 2004) и общ запас на мъртва дървесина над 13% от общото количество дървета (Carlson 2000).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто разпространение, концентрирано в стари гори в по-високите части на Рила, Пирин, част от Западните Родопи, Западна и Централна Стара планина с прилежащите ѝ части на Същинска Средна гора, както и в Странджа. С разпръснати изолирани находища в Беласица, Славянка, Източните Родопи, Предбалкана и други места (Янков (отг. ред.), 2007).

Защитен вид на територията на цялата страна - Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е LC (Least Concern), а тенденцията на числеността е намаляваща (Decreasing) (BirdLife International, 2021). Видът не е включен в SPEC категория (BirdLife International, 2017). Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория застрашен (EN) (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно Докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), гнездящата популация се оценява на **1000-1800 двойки**, а тенденцията в развитието на популацията на вида е намаляваща. До средата на XX в. се е срещал във всички наши планини (Големански и др. (ред.), 2015) .

Сегашното разпространение на вида включва предимно планински и предпланински райони, но само такива с относително запазени стари гори (Герджиков, 2022). Гнездовата плътност на вида за България варира в зависимост от степента на пригодност на местообитанието в различните гнездови находища, като най-висока стойност от 12 двойки/1000 ha, е установена на територията на Централен Балкан (Герджиков, 2022). Актуалните изследвания на средната гнездова плътност в различните популации в България показват стойности от 2,6-4,0 дв./1000 ha в Западните Родопи (Shurulinkov et al. 2012), 7,92 дв./1000 ha в ПП „Странджа“ (Шурулинков и др. 2016a) и 2,4 двойки/ 1000 ha в ПП „Българка“ (Shurulinkov et al. 2018). Гъстотата на двойките, изчислена в други части на ареала на вида, варират – 30 двойки/1000 ha в естествени смесени гори в Карпатите (Balaz & Balazova 2012), в Литва – 12 двойки/1000 ha (Brazaitis & Petelis 2010), в Западните Пиренеи – 3,8 двойки/1000 ha (Fernandez & Azkona 1996).

В Западните Родопи 37% от установените за периода 2001-2011 г. находища са в чисти букови гори, а 26% в буково-бялборови (Shurulinkov et al. 2012).

В Рила пригодни местообитания в km² спрямо модел за разпространение на белогръбия кълвач според Шуруликов и др. (2016a) са: слабо пригодни - 163,37; пригодни – 8,28; оптимални – 0.

В ПП „Рилски манастир“ пригодни местообитания в км² спрямо същия модел са: слабо пригодни - 59,56; пригодни – 4,04; оптимални – 0.

Видът е относително често срещан само в Странджа и Централна Стара планина. В сравнение с миналото разпространение, в настоящето видът е изчезнал основно във вторичните за вида местообитания – иглолистни съобщества и равнинните райони, където негативните въздействия върху местообитанията му са значителни.

Интензивното изсичане на старите гори преди и след 1950 г. донякъде обяснява осезаемият спад в числеността на националната популация след 1980 г. Включването през следващите десетилетия в големи по площ защитени територии на някои от оцелелите стари гори вероятно допринася за подобряване състоянието на популацията. През 1990–2005 г. разпространението на вида като цяло съвпада с това от 1980 г. (Янков (отг. ред.), 2007).

В Докладването от 2019 г. са посочени следните заплахи и влияния за постоянната популация: В02 – Превръщане в други типове гори, вкл. монокултури; А06 – Преустановяване на управлението на тревните местообитания (напр. прекратяване на пашата или косенето); В03 – Засаждане с или въвеждане на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО). Основните въздействия и заплахи определени от „План за действие за опазване на белогръбия кълвач (*Dendrocopos leucotos*) в България за периода 2020-2029 г.“ (Шуруликов и др., 2016a) са: „Интензивните сечи“; „Промяна и фрагментиране на местообитанията в следствие на горскостопанските дейности“. В Червена книга на Р България за белогръбия кълвач в страната са посочени заплахи свързани с изсичането на старите широколистни гори, фрагментацията им и санитарните сечи (В02, В03, В05, В07, В08, В09) (Големански и др. (ред.), 2015). Според Герджиков (2022) липсата на дървета с голям диаметър, едроразмерни стоящи мъртви дървета и лежаща мъртва дървесина, в резултат на неправилно управление на горите, се очаква да доведе до липса на пригодни местообитания за белогръбия кълвач и до влошаване на природозащитния му статус.

Видът се среща в 24 защитени зони от мрежата Натура 2000 в България, като от тях липсват такива с оценка „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е постоянен. Популацията се оценява на **16 двойки**, което представлява **0,9-1,6 %** от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията е изолирана (оценка „А“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Белогръбият кълвач е посочен за ОВМ „Рила“ (включва настоящите ЗЗ „Рила“, ЗЗ „Рила буфер“ и ЗЗ „Рилски манастир“) с 60-80 гнездящи двойки (Спиридонов и Янков, 2007). Според актуалните СФ на трите ЗЗ в рамките на ОВМ „Рила“ се получават общо 52-57 двойки, което е намаление с около 15%, спрямо стойностите от 2007 г.

По-голямата част от популацията на белогръбият кълвач в Рила е концентрирана на територията на ЗЗ „Рила буфер“, която е от голямо значение за опазването на вида на територията на планината. В допълнение на това, през есента (октомври-ноември) видът често слиза в по-ниските части на планините, а част от птиците навлизат и в равнините, където прекарват зимата (Шуруликов и др. 2016a).

Според докладът за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“ гнездовите местообитания на белогръбия кълвач в зоната са с площ 467,09 ha, а плътността на вида се определя на 0,06 територии/ha, като за зоната числеността на вида възлиза на около 28 територии. По наше мнение тази численост е завишена, поради факта, че има голям брой регистрации извън модела за пригодните местообитания за вида в зоната (Фигура 5.2-14 от доклада на ЕКО-ЛИНК ДЗЗД, 2021).

В рамките на теренните проучвания в зоната през 2023 и 2024 г., извършени от екипа на ИБЕИ-БАН видът беше установен през месец юни 2023 г. когато 1 инд. е наблюдаван на границата на зоната в района на к.к. „Семково“.

В платформата eBird са регистрирани две скорошни наблюдения на територията на Рила – 1 инд. е наблюдаван над с. Долно Осеново през октомври 2019 г., а 1 инд. е наблюдаван в района на Рилския манастир през ноември 2020 г.

В платформата SmartBirds са регистрирани 4 наблюдения на територията на зоната – 3 от наблюденията са в района на „Боровец“, 1 инд. е наблюдаван на границата на зоната югозападно от с. Сестримо.

Видът е установен и в резултат на мониторинг в защитената зона, извършен през гнездовия сезон на 2020 г. (ИАОС, 2020), когато един индивид е наблюдаван на границата на зоната в източната ѝ част.

В резултат на мониторинг, проведен през 2022 г., 1 инд. е регистриран в района на к.к. „Боровец“ (ИАОС, 2022).

Предвид на гореизложената информация, приемаме стойностите за числеността на популацията в СФ за реалистични, като максималната численост може да бъде редактирана от 16 двойки на 22 двойки предвид коригираната численост от доклада за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“.

Като заплахи за вида в зоната могат да се посочат горско-стопанските и дърводобивни дейност и горските пожари.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 16	Определена на база минималната стойност в СФ.	Поддържане числеността на гнездовата популация в размер на най-малко 16 дв.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 2844	Изчислена на база на модем за гори с естествен произход, над 90 г., и основен дървесен вид бук, дъб и ела, до 1900 m н.в., само полигони над 0,5 ha. Обща площ 2843,94 ha. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на подходящите гнездови местообитания в размер на най-малко 2844 ha.

7. Необходимост от проемени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ за вида в зоната:

- Промяна в максималната численост на вида от 16 двойки на 22 двойки, предвид на доклада за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“ и преизчисленията на стойността спрямо регистрите извън пригодните местообитания.

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A239	<i>Dendrocopos leucotos</i>			p	16	22	p	C	G	C	B	A	A

Автори: Николай Караиванов, Петър Димов (карти)

2.15 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A241 *PICOIDES TRIDACTYLUS* (ТРИПРЪСТ КЪЛВАЧ)

1. Код и наименование на вида: A241 *Picoides tridactylus* (Трипръст кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 21–24 cm. Оперението е тъмно, крилата и кръста са черни, има бели петна по маховите пера. Гърбът е светъл с черни ивици. Тялото отстрани е изпъстрено с дребни черно бели петна. Има яркочълто петно на челото и темето при мъжките (бяло при женските и младите). Има черна глава с две големи бели препаски.

Характер на пребиваване в страната

Постоянен вид. Гнездовата територия варира спрямо обезпечеността на местообитанието с хранителни ресурси. Размножителният период започва през февруари – март. Издълбава хралупа на сухо или съхнещо дърво (Gorman, 2004), обикновено смърч. Женската снася през май 3-5 яйца. Инкубацията трае 12-14 дни, след излитането на малките, те се придържат около месец-два в района около гнездото. През есента и зимата видът слиза и в по-ниските части на планините.

Характерно местообитание

На територията на България видът е терциерен реликт, обитаващ стари планински смърчови гори с надморска височина 1400-2100 m. По-малка част от установените находища са в смърчово-бялборови гори, по-често с преобладаване на смърч. В Пирин и Рила са намирани и находища в стари гори от бяла мура или смесени от бяла мура и смърч (Симеонов, 1975; Нанкинов и др. 1997). Възрастта на горите, обитавани от трипръсти кълвачи, обикновено е между 80 и 150 г.

Хранене

Насекомояден вид. Храни се целогодишно с ларвите на различни видове бръмбари-корояди. Обикновено се храни на мъртви или загниващи дървета, предимно смърчови, хранене на живи дървета е много рядко изключение.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Съществуващите данни за вида в миналото показват, че той е бил разпространен главно в иглолистната горска зона на Рила, Пирин и Западните Родопи. В Рила е установен в м. „Свинарника“, Мусаленския дял, Боровец, в м. „Предела“ и при Рилския манастир (Boetticher 1919; Jordans 1940; Патев 1950).

Посочената в Атласа на гнездящите птици в България национална численост на вида е оценена на 80-200 гнездящи двойки (Янков (отг. ред), 2007) или 90-130 гнездящи двойки (Големански и др. (ред.), 2015). В по-нови проучвания средната плътност на гнездовата популация в оптимални местообитания е определена на 1,5 двойки/1000 ha (Shurulinkov et al., 2012). В миналото във формации от бяла мура са регистрирани по 6 птици/km² (Симеонов, 1975). Подобни струпвания на трипръсти кълвачи са установени на две места в масива Сюткя (Shurulinkov et al., 2012), но според авторите на „План за действие за трипръстия кълвач (*Picoides tridactylus*) в България 2016-2025 г.“, това е локално явление в райони много богати на храна за вида с изобилие от съхнещи смърчови дървета – короядни петна, ветровали и др. (Шурулинков и др., 2016б)

Според Докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена на **100-170** двойки. Посочени са следните заплахи и влияния за популацията на вида: B02 – Превръщане в други типове гори, вкл. монокултури; B03 – Засаждане с или въвеждане на неместни или нетипични видове (включително нови видове и ГМО).

Видът се среща в 10 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е постоянен. Популацията се оценява на **6 двойки**, което представлява **3,5-6,0 % от националната популация** (оценка „B“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „A“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

По време на създаването на Натура 2000 в България, в рамките на ОВМ „Рила“ (включва настоящите 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“) са посочени 35-50 двойки (Спиридонов и Янков, 2007). Сборът на численостите от актуалните СФ на трите 33 е 39-49 двойки, което е сходно на стойностите от 2007 г. Според докладът за 33 „Рила буфер“ на ЕКО-ЛИНК ДЗЗД (2021), числеността на популацията в зоната е 27 територии, което може да се приеме за двойки. По наше мнение тази численост е завишена, поради факта, че има голям брой регистрации извън модела за пригодните местообитания (5 от 12) за вида в зоната (Фигура 5.2-15 от доклада на ЕКО-ЛИНК ДЗЗД, 2021).

В рамките на теренните проучвания в зоната през 2023 и 2024 г., извършени от екипа на ИБЕИ-БАН видът беше установен 3 пъти като две от наблюденията са в района на Боровец, а третото е в подходящо местообитание южно от яз. „Белмекен“.

Видът е установен и в резултат на мониторинг в защитената зона, извършен през гнездовия сезон на 2020 г. (ИАОС, 2020), когато един индивид е наблюдаван северно от

ПАВЕЦ „Чаира“. В резултат на мониторинг, проведен през 2022 г., видът е регистриран в 4 локации като 3 от наблюденията са в района на к.к. „Боровец“, а едно е в западните части на зоната (ИАОС, 2022).

В платформата eBird са регистрирани 4 наблюдения на вида - 3 индивида с териториално поведение са регистрирани в близост до ЦПШ „Мальовица“ на 08.05.2021 г., 1 инд. е наблюдаван на 08.10.2022 г. в района на ски пистите на курорта Боровец, а на 10.11.2022 г, източно от Боровец, близо до границата с НП „Рила“ отново е наблюдаван 1 индивид, а на 21.05.2017 г, в района над гр. Костенец също е наблюдаван един индивид.

Предвид на гореизложената информация, приемаме стойностите за числеността на популацията в СФ за реалистични, като максималната численост може да бъде редактирана от 6 двойки на 15 двойки предвид коригираната численост от доклада за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“.

Основните въздействия и заплахи, определени в „План за действие за трипръстия кълвач (*Picoides tridactylus*) в България 2016-2025 г.“ (Шурулинков и др. 2016б) са: „Промяна и фрагментиране на местообитания в следствие на горскостопанските дейности“, „Промяна и фрагментиране на местообитания в следствие на изграждане на ваканционни селища и спортни съоръжения“, „Взаимоотношения с други видове“, „Климатични условия (ветровали, снеголоми, засушаване и свързаните с него горски пожари)“, които считаме за валидини за 33 „Рила буфер“.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 6	Определена на база на данните от СФ.	Поддържане числеността на популацията в размер на най-малко 6 дв.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания за вида	ha	Най-малко 4269 ha	Изчислена на база модел за гори с естествен произход, над 90 г., до около 2150 м, дървесен вид - смърч, само полигони над 0,5 ha. Обща площ 4269,31 ha. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане площта на подходящите местообитания за вида в размер на най-малко 4269 ha.

7. Необходимост от промени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ за вида в зоната:

- Промяна в максималната численост на вида от 6 двойки на 15 двойки, предвид на доклада за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“ и преизчисленията на стойността спрямо регистраците извън пригодните местообитания.

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A241	<i>Picoides tridactylus</i>			p	6	15	p	R	G	B	B	A	A

Автори: Николай Караиванов, Петър Димов (карти)

2.16 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A246 *LULLULA ARBOREA* (ГОРСКА ЧУЧУЛИГА)

1. Код и наименование на вида: A246 *Lullula arborea* (Горска чучулига)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 14-17 cm. Отгоре пъстро кафяво-жълтеникаво оперение с маслинен оттенък и почти черни надлъжни петна. От челото над очите минават широки бели вежди, които се съединяват на тила. Стъвката на крилото с бели петна. Големите надкрилия с бели върхове, образуващи бяла ивица. Подкрилия сивкави. Централната двойка кормилни пера маслинено-кафява, останалите черни с бели върхни петна, а най-страничната двойка по-светли. Отдолу бели, с лимонено жълт оттенък. Гърло и гърди с черно кафяви пъстрини, леко размити по страните на тялото (Нанкинов, 2009).

Характер на пребиваване в страната

Гнездяща, мигрираща и зимуваща птица. По време на миграциите пресича на широк фронт територията на цялата страна, като в някои участъци се наблюдават ята, достигащи до 500 екз. През различните години пролетният прелет започва след средата на февруари и продължава до края на април. Есенната миграция е основно през септември и октомври (Нанкинов, 2009).

Характерно местообитание

Населява разредени горски участъци, просеки, поляни, сечища, пожарища (особено в иглолистните и смесените гори), покрайнини на гори, открити места с горски участъци, групи дървета и храсти. В равнините и предпланините заселва също стари овощни градини, лозя, склонове и дерета, обрасли с редки дървета и храсти (Нанкинов, 2009).

Хранене

Насекоми и техните ларви, семена, житни зърна и семена на плевелни треви (Нанкинов, 2009).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространена е навсякъде в хълмистите, нископланинските и равнинните райони с разредени гори и храсталаци на по-голямата част от територията на страната с изключение на равнинните земеделски райони в Дунавската равнина, Добруджа, Тракийската низина и Бургаската низина. В планините се изкачва докъм 1800-2200 m.n.v (Янков (отг. ред.) 2007; Нанкинов 2009).

Природозащитен статус в България – включен в приложение 2 и 3 на ЗБР и в Приложение 1 на Директивата за птиците. Включен в SPEC 2 за България (BirdLife International, 2017). Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа – също LC, но с намаляваща численост (BirdLife International, 2021).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), гнездящата популация е от **40000-90000 двойки**, като краткосрочната тенденция (2001-2018) е оценена на увеличаваща се, а дългосрочната тенденция (1980-2018) на популацията е оценена на стабилна. В Докладването от 2019 г. са посочени следните заплахи и влияния за постоянната популация, които отчасти са валидни и за зоната: A20 – Използване на синтетични (минерални) торове върху земеделска земя; A01 – Превръщане в земеделска земя (с изключение на отводняване и изгаряне); A02 – Превръщане на един вид земеделска земя в друг (с изключение на отводняване и изгаряне); A03 – Преминаване от смесено земеделие и агролесовъдство към специализирано производство (напр. монокултура); A07 – Отказ от управление/използване на други земеделски и агролесовъдни системи (всички, с изключение на ливади и пасища); E01 – Пътища, алеи, железопътни линии и свързаната с тях инфраструктура (напр. мостове, виадукти, тунели).

Горската чучулига е обект на опазване в 81 защитени зони от мрежата Натура 2000 в България и в нито една от тях не е с категория „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната видът е постоянен. Популацията се оценява на **128 двойки**, което представлява **0,14-0,32 % от националната популация** (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

За Орнитологично важното място (ОВМ) „Рила“, което към момента на изграждането на мрежата от ОВМ и Натура 2000 в България включва сегашните 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“ видът се посочва с численост 350-500 двойки (Спиридонов и Янков, 2007). Горската чучулига е включена в т. 2 на Заповедта за обявяване на защитена зона „Рила буфер“ (Заповед № РД-229 от 11.03.2020 г.).

Видът не е установен в резултат на мониторинг в защитената зона, извършен през гнездовия сезон на 2020 и 2022 г. (ИАОС, 2020, 2022).

В резултат на полеви изследвания, използвани за изготвянето на доклада за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“ (ЕКО-ЛИНК ДЗЗД, 2021) са установени 17 територии на вида, в северната, южната/югозападната и източната част на зоната. Съгласно изготвения дедуктивен модел на вида, гнездовите му местообитания в зоната са с площ 26503,94 ha, от които проучени са 10345,29 ha, или 39% от площта им; при плътност на вида от 0,002 територии/ha, числеността на вида в зоната е определена на 44 територии. Но самите автори отбелязват, че видът има много специфични изисквания към местообитанията си, които е трудно да се определят на база дедуктивно моделиране, поради факта, че горската чучулига е екотонен вид, който се придържа към крайнините на горите.

В електронната платформа eBird се посочват следните регистрации на вида на територията на зоната:

- 16.08.2003 г. – 20 екз., ЦПШ Мальовица (Андрей Ралев)

- 18.05.2015 г. – 1 екз., яз. Белмекен (Симеон Гигов)
- 12.05.2019 г. – 2 екз., яз. Белмекен (Симеон Гигов)
- 07.06.2019 г. – 2 екз., яз. Белмекен (Георги Камов)
- 12.07.2020 г. – 1 екз., яз. Белмекен (Иван Райков, Ирина Иванова)
- 07.07.2022 г. – 1 екз., над Боровец (Amy Pickering)
- 02.06.2024 г. – 2 екз., яз. Белмекен (David Cañizares et al.)
- 10.06.2024 г. – 1 екз., курорт Семково (Йордан Христов)

В рамките на теренните проучвания в зоната през 2023 и 2024 г., извършени от екипа на ИБЕИ-БАН, видът бе установен на 6.06.2023 г. в района на яз. „Белмекен“ (3 възрастни птици, от които два пеещи мъжки) на височина 1900-1935 м.н.в.

Основна заплаха за вида в зоната е нерегламентираното изхвърляне на битови отпадъци и пожарите.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 100	Определена на база на данните от СФ. Поради нуждата от насочени дългогодишни изследвания за набавяне на детайлна информация, тази численост може да се приеме за минимална.	Поддържане числеността на популацията в размер на най-малко 100 дв.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 953	Площта е определена на база дедуктивен модел, изготвен в рамките на настоящото изследване (ливади, пасища и храстови местообитания на не повече от 200 m от гора, под 1800 m н.в.). Видът гнезди преимуществено в близост до гора. Поради естествена сукцесия местообитанията на вида намаляват вследствие настаняването на горска растителност в тях. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане на подходящите местообитания за вида в размер на най-малко 953 ha.

7. Необходимост промени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Предвид наличната информация от литературата и теренните проучвания през 2023-24 г., смятаме за целесъобразно числеността на вида в зоната да се представи като интервал минимална-максимална численост в размер на 100-150 дв., вместо 128-128 дв. Фигуриращата в СФ конкретна стойност не отразява в достатъчна

степен несигурността в определянето на числеността на този сравнително широкоразпространен, макар и не многочислен в зоната, вид птица;

- Промяна в оценката за качеството на данните от „М“ на „G“, поради целенасоченото проучване на вида и изчисления на база пригодните местообитания в зоната

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.		Con.	Iso.
B	A246	Lullula arborea			r	100	150	p		G	C	B	C	C

Автори: Борис Николов, Петър Димов (карти)

2.17 СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОПАЗВАНЕ НА A338 *LANIUS COLLURIO* (ЧЕРВЕНОГЪРБА СВРАЧКА)

1. Код и наименование на вида: A338 *Lanius collurio* (Червеногърба сврачка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 17 cm. Размах на крилата: 24-27 cm. Малко по-едра от врабче. Има набито тяло, сравнително къси, закръглени крила и относително дълга опашка. Клюнът характерен, със закривен връх, подобен на този на хищна птица. Има добре изразен полов диморфизъм. Мъжкият е със сива глава и врат, кафяв гръб и черна маска през окото. Гърлото и бузите бели, гърдите и страните на тялото розови. Опашката черна с бели полета в основата. При женската главата и гърбът са кафяви със слаб или без тъмен вълновиден рисунък. Вратът сив или кафяв. Долната страна бяла или жълтеникава с напречен тъмен вълновиден рисунък. Обикновено стои на избран от нея за наблюдателен пункт клон (Иванов, 2011).

Характер на пребиваване в страната

За България видът е гнездящ и мигриращ. Напролет най-рано се появява в началото на април. През есента отлита от края на август, най-късно до края на октомври (Иванов, 2011).

Характерно местообитание

Гнезди в открити пространства, примесени с храсталаци на местата с умерен климат, суходюбиви храсталаци, пустеещи земи, в крайнините на разредени широколистни листопадни гори, сечища, в овощни градини, дървесни и храстови плантации, ивици дървета (полезащитни пояси), храсти и мозайки от тях, градски паркове и градини и други обрасли с храсти и слабо посещавани места в градове, села и индустриални зони, както и в селища с разпръснати дворове (планински махали, вилни зони и т.н.) (Янков (отг. ред.), 2007). Числеността в овощни градини е 2,1-2,5 дв./10 ha; в насаждения от *Robinia pseudoacacia* – 2,7 дв./10 ha; изкуствени насаждения от черен бор (500-800 m) – 2 екз./10 ha; в дъбови гори – 1-7 екз./10 km; храсталаци с преобладаване на драка – 15 екз./10 ha; в степни местообитания – 0,2-0,6 дв./10 ha; нискостеблени гори (храсталак) – 6,8-8,7 дв./10 ha (Иванов, 2011). Проучване на избора на гнездови местообитания в Италия показва, че най-подходящи са обработваемите земи с жив плет и ливади с голяма надморска височина. Като в двете местообитания са регистрирани близки

числености на популацията (0,27 дв./10 ха в земеделските земи и 0,30 дв./10 ха в ливадите). Всички гнезда в земеделските земи са разположени в храсти, най-често трънка (*Prunus spinosa*; 48,5%), шипка (*Rosa canina*; 25,8%), къпина (*Rubus ulmifolius*; 12,1%) и глог (*Crataegus monogyna*; 8,3%) (Morelli, 2012). Проучване от Финландия разкрива предпочитанията на местообитания на червеногърбата сврачка по време на гнездовия период и след него. Горските местообитания (редки стари борови гори) и естествените ливади се използват еднакво по време на размножителния период, но след размножаването сврачките показват предпочитание към ливадите и обработваемите земи, докато избягват горите. Предпочитанието към ливадите във фазата след размножаването съвпада със значително по-голямото количество скакалци и щурци (*Orthoptera*) в това местообитание. Сврачките предпочитат местообитания за хранене, където големите насекоми са в изобилие (Karlsson, 2004).

Моногамна птица. Гнезди единично. Гнездата са най-често в гъсти бодливи храсти (шипка, глог, драка, дива круша и др.) и по-рядко по дървета на височина от 0,5 до 2 m и по-високо (Иванов, 2011). Гнездата се строят обикновено за 5-6 дни и се състоят от три слоя и гнездова постилка, която не е задължителен компонент (Nikolov, 2002).

Хранене

Храната на възрастните птици включва насекоми, основно бръмбари, но също и други безгръбначни, малки бозайници, птици и влечуги (Иванов, 2011; Nikolov, 2002).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространен е повсеместно в цялата страна като гнезди и на около 2000 m н.в. на Витоша, Рила и Родопите. Числеността е сравнително равномерна и висока – в преобладаващия брой квадрати гнездат стотици двойки. По-ниска е в по-високите части на планините, в нископланински и равнинни райони с по-плътна горска покривка и такива, доминирани от земеделски култури (Янков (отг. ред.), 2007; Б. Николов – *непубликувани данни*).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен е също в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021), за територията на континентална Европа – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Включен в SPEC 2 (BirdLife International, 2017). Не е включен в Червената книга на България.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва като **гнездящ** с популация **между 170000 и 380000 двойки**. Краткосрочната (2001-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) популационни тенденции са намаляващи. Посочени са следните заплахи и въздействия: A10 - Екстензивно пашуване или недостатъчна паша от селскостопански животни и A07 - Изоставяне на традиционното стопанисване/ползване на други земеделски или агро-горски системи (всички с изключение на тревни местообитания).

Червеногърбата сврачка е обект на опазване в 107 защитени зони от мрежата Натура 2000 в страната и в нито една от тях с категория „D“ за численост и плътност на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ за данни на зоната вида е **гнездящ**, като популацията се оценява на **1037 двойки**, което представлява **0,27-0,61%** от националната популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

За Орнитологично важното място (ОВМ) „Рила“, което към момента на изграждането на мрежата от ОВМ и Натура 2000 в България включва сегашните 33 „Рила“, 33 „Рила буфер“ и 33 „Рилски манастир“ видът се посочва с численост 1000-2000 двойки (Спиридонов и Янков, 2007). Червеногърбата сврачка е включена в т. 2 на Заповедта за обявяване на защитена зона „Рила буфер“ (Заповед № РД-229 от 11.03.2020 г.).

Видът не е установен в резултат на мониторинг в защитената зона, извършен през гнездовия сезон на 2020 г. (ИАОС, 2020).

В резултат на полеви изследвания, използвани за изготвянето на доклада за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“ (ЕКО-ЛИНК ДЗЗД, 2021) са установени 28 територии на вида. Съгласно изготвения дедуктивен модел на вида, гнездовите му местообитания в зоната са с площ 12470,96 ha, от които проучени са 3602,12 ha, или 29% от площта им; при плътност на вида от 0,008 територии/ha, числеността на вида в зоната е определена на 97 територии. Според авторите установената от тях численост е многократно по-ниска от тази в СФ, тъй като зоната предлага много малко подходящи за вида местообитания.

В електронната платформа eBird се посочват следните регистрации на вида на територията на зоната:

- Района на яз. Белмекен – многократни наблюдения в интервала 2015-2024 г., май-юли, в численост 1-10 екз.;
- Под яз. Белмекен - 1860-1890 m н.в (1 екз. на 12.05.2024 г., Симеон Гигов; 2 екз. на 23.05.2024 г., Sonja Raub et al.);
- Над с. Овчарци (NW част на зоната, около 1070 m н.в.) – 24.07.2021 г., 3 екз., Николай Веков;
- Между м. Гьолечица и х. Вада – 1.07.2010 г. (Brian Smith).

В рамките на теренните проучвания в зоната през 2023 и 2024 г., извършени от екипа на ИБЕИ-БАН, видът бе установен неколккратно в периода юни-юли 2023 г. югоизточно от/ под яз. Белмекен, няколко територии на височина около 2000 m н.в., както и на 12.06.2023 г. в долината на р. Бели Искър (около 1180 m н.в.).

Основна заплаха за вида в зоната е нерегламентираното изхвърляне на битови отпадъци и пожарите.

6. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой гнездящи двойки	най-малко 600	Определена на база на данните от СФ и текуща информация. Видът е сравнително малочислен в зоната, обитавайки подходящи места (храстови местообитания) в горската зона и около горната граница на гората. Нужно е извършването на	Поддържане числеността на популацията в размер на най-малко 600 дв.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			целенасочен мониторинг във всички подходящи местообитания, за установяване на размера на размножаващата се популация.	
Местообитание на вида: площ на подходящите местообитания за гнездене и търсене на храна	ha	Най-малко 1991	Площта е определена на база дедуктивен модел, изготвен в рамките на настоящото изследване (храстови местообитания под 1800 м.н.в.). Поради естествена сукцесия местообитанията на вида намаляват вследствие настаняването на горска растителност в тях. Карти с местообитанието на вида са дадени в Приложение.	Поддържане и подобряване на подходящите гнездови местообитания.

7. Необходимост от промени в СФ на защитената зона

Предлагаме следните промени СФ:

- Предвид наличната информация от литературата и теренните проучвания през 2023-24 г., смятаме за целесъобразно числеността на вида в зоната да се представи като интервал минимална-максимална численост, както и тя да бъде коригирана в посока надолу. Местообитанията на вида в зоната намаляват поради естествена сукцесия вследствие настаняването на горска растителност в тях. Фигуриращата в СФ конкретна стойност не отразява в достатъчна степен несигурността в определянето на числеността на този сравнително широко разпространен, макар и не многочислен в зоната, вид птица.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A338	Lanius collurio			r	600	800	p		M	C	B	C	C

Автори: Борис Николов, Петър Димов (карти)

3 ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- Герджиков Г. 2022. Хабитатни изисквания на южния белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos lilfordi*) в България. НПМ, София. 130 стр.
- ЕКО-ЛИНК ДЗЗД 2021. Доклад за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 „Рила буфер“. Финален доклад за изпълнение на дейностите, заложиени в Етап 3. Консорциум ЕКО-ЛИНК ДЗЗД, София, 2021.
- ИАОС 2020. Данни по проект „Анализи и проучвания на видове и природни местообитания, предмет на докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията и чл. 12 от Директивата за птиците“. Консорциум „Дикон-Партицип“ (договор №3730/18.04.2019).
- ИАОС 2022. Данни, получени по Задача 1 „Теренни наблюдения на целеви видове“ от Споразумение Д-33-19/08.07.2022 г. между МОСВ и НПМ-БАН за научна консултация с предмет „Консултации и подпомагане на събирането, анализа и интерпретацията на данни за типове природни местообитания и видове за целите на Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР) и политиката по опазване на биологичното разнообразие“.
- Иванов Б. 2011. Фауна на България. Том 30. Част III. Акад. издателство „Проф. Марин Дринов“, 407 с.
- Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. /ред./ 2009. Ръководство за определяне на местообитания от европейска значимост в България. Второ, преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско – Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ“
- Костадинова, И., Граматиков, М. (ред.) 2007. Орнитологично важните места в България и Натура 2000. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 11.
- Матеева, И., П. Янков. 2013. Характер на миграцията на 42 вида птици от българската орнитофауна според нивото на съвременните познания - доклад в рамките на обособена позиция 7 „Определяне и минимизиране на рисковете за дивите птици“, по дейност 4 от проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“.
- Мичев, Т., Симеонов, Д., Профиров, Л. 2012. Птиците на Балканския полуостров. Екотан, София, 296 с.
- Нанкинов, Д., Симеонов, С., Мичев, Т., Иванов, Б. 1997. Фауна на България. Т.26. Aves, част II. С. АИ „Проф. М. Дринов“.
- Нанкинов, Д. 2009. Проучвания върху фауната на България. Птици – Aves. Разред Врабчоподобни – Pesseriformes. ЕТО, София.
- Николов, Б., Христов, И., Шурулинков, П., Николов, И., Рогев, А., Дуцов, А., Станчев, Р. 2001. Нови данни за някои слабо изучени видове горски сови (*Strix uralensis*, *Glaucidium passerinum*, *Aegolius funereus*) в България. Наука за гората, 38 (1/2): 75-86.
- Патев, П. 1950. Птиците в България. БАН, София. 364 стр.
- План за управление на ПП „Рилски манастир“ (2004-2013). Chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Protected_areas/Planove_za_upravlenie/Rila_Monastery_Bul.pdf
- Плачийски Д., С. Николов, Г. Попгеоргиев, С. Аврамов, К. Вълчев, П. Шурулинков, К. Ангелова, М. Ходжа, Н. Янкулов, Г. Даскалова 2015. План за действие за глухаря (*Tetrao urogallus*) в България за периода 2016-2025 г. София, БФБ и МОСВ: 132 с.

- Плачийски Д. 2020. Разпространение на глухаря (*Tetrao urogallus* Linnaeus, 1758) в България в зависимост от ландшафтно-екологичните характеристики на местообитанията. София, 165 с.
- Симеонов, С. 1975. Орнитоценологичен анализ на гнездовата орнитофауна на монотипните иглолистни гори в България. Екология 1: 55-63.
- Симеонов, С., Мичев, Т., Нанкинов, Д. 1990. Фауна на България. Том 20. Aves, част I. София, Издателство на БАН. 350 стр.
- Симеонов, С., Т. Мичев. 1991. Птиците на Балканския полуостров, издателство „Петър Берон“, 130.
- Симеонов, С., Б. Милчев. 1994. Проучване на бухала (*Bubo bubo* (L.)) в Странджа. I. Разпространение, местообитание и гнездова биология. – Екология, БАН, С., 26: 78 – 87.
- Спиридонов Ж., П. Янков. 2007. Орнитологично важно място „Рила“ BG055. В: Костадинова И., М. Граматиков (отг. ред.). 2007. Орнитологично важни места в България и Натура 2000. БДЗП, София, 312-315.
- Финален доклад за „Извършване на допълнителни научни изследвания за територията на предложената от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) нова защитена зона за опазване на дивите птици BG0002129 "Рила буфер“, 2021.
- Шурулинков, П., и др. 2016а. План за действие за белогърбия кълвач (*Dendrocopos leucotos*) в България (2016-2025 г.). София, БФБ: 87 стр.
- Шурулинков, П., и др. 2016б. План за действие за трипръстия кълвач (*Picoides tridactylus*) в България (2016-2025 г.). София, БФБ: 57 стр.
- Янков, П. (отг. ред.) 2007. Атлас на гнездящите птици в България. Българско дружество за защита на птиците, Природозащитна поредица, книга 10. БДЗП, София.
- Angelov, I.D. 2024. Exceptionally Low Proportion of Adult Pairs and Male-Skewed Adult Sex Ratio in a Declining Population of the Golden Eagle *Aquila Chrysaetos* (L., 1758) (Accipitriformes: Accipitridae). *Acta Zool. Bulg.* 2024, 76, 241–248.
- Angelstam P., Mikusiński G. 1994. Woodpecker assemblages in natural and managed boreal and hemiboreal forest a review. *Ann. Zool. Fenn.* 31: 157-172.
- Balaz, M., M. Balazova 2012. Diversity and abundance of bird communities in three mountain forest stands: effect of the habitat heterogeneity. *Pol. J. Ecol* 60 (3): 629-634.
- Brazaitis, G., Petelis, K. 2010. The woodpecker guild composition in the forests of central Lithuania. *Acta Biologica Universitatis Daugavpiliensis* 10 (2): 183-188.
- Bakaloudis, D., C. Vlachos, G. J Holloway. 1998. Habitat use by Short-toed Eagle *Circaetus gallicus* and their reptilian prey during the breeding season in Dadia Forest (north-eastern Greece). *Journal of Applied Ecology* 35(6): 821 – 828.
- Bakaloudis D. E., C. Vlachos, N. Papageorgiou, G. J. Holloway. 2001. Nest-site habitat selected by Short-toed Eagles, *Circaetus gallicus* in Dadia Forest (Northeastern Greece). *Ibis*, 143: 391-401.
- Bakaloudis D. 2009. Implications for conservation of foraging sites selected by Short-toed Eagles (*Circaetus gallicus*) in Greece. *Ornis Fennica* 86(3):89-96.
- Barrientos R., B. Arroyo. 2014. Nesting habitat selection of Mediterranean raptors in managed pinewoods: searching for common patterns to derive conservation recommendations. *Bird Conservation International*, 24:138–151.
- BirdLife International (2017) European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities. Cambridge, UK: BirdLife International.
- BirdLife International (2021) IUCN Red List for birds. Downloaded from <http://www.birdlife.org>
- BirdLife International (2024) IUCN Red List for birds. Downloaded from <https://datazone.birdlife.org/species/search> on 13/08/2024.

- Bocca M., Carisio L. & Rolando A. 2007. Habitat use, home ranges and census techniques in the Black Woodpecker *Dryocopus martius* in the Alps. *Ardea* 95(1): 17–29.
- Boetticher, H.v. 1919. Ornithologische Beobachtungen in der Mussala Gruppe (Rila Gebirge). *J. Ornith.* 67: 233–357
- Carlson A. 2000. The effect of habitat loss on a deciduous forest specialist species: the White-backed Woodpecker (*Dendrocopos leucotos*) For. Ecol. Manag., 131 (2000), pp. 215–221
- Cauli F., P. Audisio, F. Petretti, G. Chiatante. 2021. Habitat suitability and nest-site selection of short-toed eagle *Circaetus gallicus* in Tolfa Mountains (Central Italy). *Journal of Vertebrate Biology*, 70(2): 21014.1–14.
- Cramp, S., Simmons, K. E. L. 2004. Birds of the Western Palearctic on interactive DVD-ROM. Birdguides. Oxford University Press, Oxford.
- Fernández C. and Azkona P. 1996. Influence of forest structure on the density and distribution of the white-backed woodpecker *Dendrocopos leucotos* and black woodpecker *Dryocopus martius* in Quinto Real (Spanish western Pyrenees). – *Bird Study* 43: 305–313.
- Georgiev D. 2009. Diet of the Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*) (Aves: Accipitridae) in Sarnena Sredna Gora mountains (Bulgaria). *Ecologia Balkanica*, Vol. 1, 95–98.
- Gorman, G. (Ed.) 2004. Woodpeckers of Europe. Bruce Coleman Books, pp. 192.
- Hebda G., Wesołowski T. & Rowiński P. 2016. Nest sites of Middle Spotted Woodpeckers *Leipicus medius* in a primeval forest. *Ardea* 104: 119–128.
- Jordans, A.v 1940. Ein Beitrag zur Kenntnis der Vogelwelt Bulgariens. *Mitt. Kgl. Naturw. Inst. Sofia*. 13.
- Delov V. 1995. Investigation of the Corncrake (*Crex crex* L.) in the Region of Sofia. - *Annuaire de l'Universite de Sofia*, Vol. 88, livre 4, 25–31.
- Delov V. 1998. National Corncrake Survey in Bulgaria' 96 (Final report). Sofia, BSPB/BirdLife Bulgaria, 28 p.
- Delov V., P. Jankov and N. Petkov 1995. Pilot National Survey on the Corncrake (*Crex crex*) in Bulgaria (Final report), Sofia, BSPB/BirdLife Bulgaria, 16 p.
- Djorgova, N., Ragyov, D., Biserkov, V., Naumov, B., Nikolov, B. 2021b. Breeding Habitat Characteristics of Golden Eagle *Aquila chrysaetos* (Linnaeus., 1758), Long-legged Buzzard *Buteo rufinus* (Cretzschmar, 1829) and Peregrine Falcon *Falco peregrinus* (Tunstall, 1771) in the Balkan Mountain Range, Bulgaria. *Acta Zoologica Bulgarica*, 73, 3: 357–370.
- Karlsson, S. 2004. Season-dependent diet composition and habitat use of Red-backed Shrikes *Lanius collurio* in SW Finland. *Ornis Fennica* 81: 97–108.
- Khanaposhtani M. G., M. S. Najafabadi, M. Kaboli, A. Farashi, D. Spiering 2012. Habitat requirements of the Black Woodpecker, *Dryocopus martius*, in Hyrcanian forests, Iran. *Zoology in the Middle East*. 55: 19–25.
- Kosiński Z., M. Kempa. 2007. Density, distribution and nest-sites of Woodpeckers Picidae, in a managed forest of Western Poland. *Polish Journal of Ecology*, 55 (3): 519–533.
- Morelli, F. 2012. Plasticity of Habitat Selection By Red-Backed Shrikes (*Lanius collurio*) Breeding In Different Landscapes. *The Wilson Journal of Ornithology* 124(1):51–56.
- Moss E. 2015. Habitat Selection and breeding ecology of Golden Eagles in Sweden. Doctoral Thesis, Swedish University of Agricultural Sciences, Umeå, 40 p.
- Müller J., J. Pöllath, R. Moshhammer, B. Schröder. 2009. Predicting the occurrence of Middle Spotted Woodpecker, *Dendrocopos medius* on a regional scale, using forest inventory data. *Forest Ecology and Management*, 257: 502–509.
- Nikolov, B. 2002. Diet of the Red-backed Shrike *Lanius collurio* in Bulgaria. *Acrocephalus* 23, 110/111: 21–26.
- Pačenovský, S., P. Shurulinkov. 2008. Latest data on distribution of the Pygmy Owl (*Glaucidium passerinum*) in Bulgaria and Slovakia including population density comparison. *Slovak Raptor Journal*, 2: 91–106.

- Plachiyski, D., Popgeorgiev, G., Avramov, S., Boev, Z. 2018. The Balkan Capercaillie Tetrao urogallus rudolfi Dombrowski, 1912 (Galliformes: Phasianidae): Distribution History and Current Status in Bulgaria. Acta zoologica bulgarica 70 (1): 101-111.
- Ragyov, D., Demerdzhiev D, Angelov, I. 2008. Peregrine in Bulgaria – general overview. In: Sielicki J, Mizera T, editors. Peregrine Falcon populations – status and perspectives in the 21st century. Turul, Warsaw: European Peregrine Falcon Working Group, Society for the Protection of Wild Animals “Falcon”; 2008. p. 345–60.
- Robles, H., Ciudad, C. & Fernández-García, J. M. 2021. Ecological considerations to conciliate forest activities and conservation of the Middle Spotted Woodpecker. POCTEFA Habios project.
- Sandgren C., T. Hipkissq H. Dettki, F. Ecke, B. Hörnfeldt, 2013. Habitat use and ranging behaviour of juvenile Golden Eagles Aquila chrysaetos within natal home ranges in boreal Sweden, Bird Study Vol. 61(1): 9-16.
- Shurulinkov P. S., Stoyanov G.P. 2005. New data on the distribution of Tengmalm’s Owl (Aegolius funereus) in Western Bulgaria. Buteo, 14: x-y.
- Shurulinkov P. S., Stoyanov G.P. 2006. Some new findings of Pigmy Owl, Glaucidium passerinum and Tengmalm’s Owl, Aegolius funereus in western and southern Bulgaria. Acrocephalus 27 (128-129): 65–68.
- Shurulinkov P., G. Stoyanov, E. Komitov, G. Daskalova, A. Ralev. 2012. Contribution to the Knowledge on Distribution, Number and Habitat Preferences of Rare and Endangered Birds in Western Rhodopes Mts, Southern Bulgaria. Strigiformes and Piciformes. Acta zool. bulg., 64 (1), 2012: 43-56.
- Shurulinkov, P., Daskalova, G., Kirov, D., Borisov, B., Spasov, L., Ralev, A., Stoev, I., Mechev, A., 2018. Avifauna of Bulgarka Nature Park with distribution, population size and breeding density data for the species of conservation importance. - Forestry Ideas 24, 1 (55): 3-22.
- Šotnár, K., S. Pačenovský, J. Obuch. 2015. On the food of the Eurasian pygmy owl (Glaucidium passerinum) in Slovakia. Slovak Raptor Journal, 9: 115–126.
- Tapia L. J. Domínguez, Luis Rodríguez. 2007. Modelling habitat use and distribution of golden eagles Aquila chrysaetos in a low-density area of the Iberian Peninsula. Biodivers Conserv., 16: 3559–3574. DOI 10.1007/s10531-006-9093-y
- Velevski M., Grubač, B. 2008. Distribution and estimation of the population size of the Short-toed Snake-eagle, Circaetus gallicus in Macedonia. Proceedings of the III Congress of Ecologists of the Republic of Macedonia with International Participation, 06-09.10.2007, Struga. Special issues of Macedonian Ecological Society, Vol. 8, Skopje.
- Vlachos C. G., N. K. Papageorgiou. 1994. Diet, Breeding Success, And Nest-Site Selection of The Short-Toed Eagle (Circaetus gallicus) In Northeastern Greece. J Raptor Res. 28(1).
- Watson J., S.R. Rae, R. Stillman. 1992. Nesting density and breeding success of Golden Eagle in relation to food supply in Scotland. Journal of Animal Ecology, 61: 543-550. <https://www.jstor.org/stable/560939-42>.
- Watsen Jeff, 2010. The Golden Eagle, Second Edition, T & AD Poyser, London, 106-124.
- Ziesemer, F. Meyburg, B.U. (2015). Home range, habitat use and diet of Honey buzzards during the breeding season. British Birds 108: 467-481.